

Deltidsarbeidende menn på Sørlandet

En studie av mannlige deltidsarbeideres begrunnelser for, og opplevelser av, deltidsarbeid på Sørlandet.

MARTE GRØNBERG

VEILEDER

Irene Trysnes

Universitetet i Agder, 2019

Fakultet for samfunnsvitenskap

Institutt for sosiologi og sosialt arbeid

Master

Forord

En lærerik prosess er ved veiens ende og jeg er svært takknemlig for alle som har bidratt til å gjøre denne prosessen til en positiv opplevelse.

Jeg vil først og fremst rette en stor takk til min veileder Irene Trysnes. Takk for ditt engasjement, dine konstruktive tilbakemeldinger og for at du har vist vei gjennom et relativt nytt terreng.

En stor takk må også gis til mine informanter. Takk for deres åpenhet og tid. Uten dere ville ikke denne oppgaven vært mulig.

Sist, men ikke minst, takk til medstudenter ved Lektorutdanningen på Universitetet i Agder for fem fantastiske år. Takk for et godt og trygt læringsmiljø og alle nødvendige avbrekk fra studiene. Lykke til videre, jeg heier på dere!

-Marte Grønberg, Kristiansand, Juni 2019

Sammendrag

Formålet med denne oppgaven er å få innsikt i mannlige deltidsarbeideres begrunnelser for, og opplevelser av, deltidsarbeid på Sørlandet.

Studien har et kvalitativ design og er basert på intervjuer med fem deltidsarbeidende menn. Hensikten med studien er å frembringe ny kunnskap om hvordan menn på Sørlandet opplever å arbeide deltid i en landsdel som er sterkt preget av kvinner i deltidsstillinger, og som skårer lavt på mål om likestilling. Jeg har anvendt kjønnteoretiske perspektiver i analysen av materialet og diskuterer funnene opp mot teorier om kjønn som gjøren og forhandling. I tillegg diskuterer funnene opp mot individualiseringstendenser i samfunnet, og religionens betydning for begrunnelser for, og opplevelser av, deltidsarbeid som livsvalg.

Gjennom materialet kommer det frem at informantene i utvalget begrunner deltidsarbeidet deres ut ifra to hovedkategorier: ønsket om selvrealisering på den ene siden og omsorgsrollen på den andre siden.

Ett av oppgavens hovedfunn er at de mannlige deltidsarbeiderne i liten grad har noe behov for å forsvare livsvalget deres. De oppgir også at de ikke har kjent på noen særlige forventninger fra samfunnet på at de som menn burde arbeide heltid.

Videre viser også materialet til mangfoldige maskulinitetskonstruksjoner blant mannlige deltidsarbeidere på Sørlandet og støtter opp om teorier om en mannsrolle i endring.

Innholdsfortegnelse

Forord	2
Innholdsfortegnelse	4
1. Innledning.....	6
1.2. Prosjektet «kjønn, religion og deltid» - bakgrunn og hensikt	6
1.3. Temaene «kjønn, religion og deltid» - avgrensning og presisering	7
1.4. Hvorfor Sørlandet?	8
1.5. Temaets aktualitet – formål, problemstilling og forskningsspørsmål	9
1.6. Tidligere studier av kjønn, religion og arbeid	9
1.7. Oppgavens oppbygging	12
2. Teoretisk forankring	13
2.1. Sosialkonstruktivistisk tilnærming til kjønn	13
2.2. Hva er kjønn?	14
2.2.1. Kjønn som gjøren	15
2.2.2. Å gjøre eller omgjøre kjønn?	16
2.3. Maskulinitet.....	17
2.3.1. Maskulinitetsbegrepet	17
2.3.2. Ulike maskulinitetsformer	18
2.4. Individualisering som tendens i samfunnet	20
2.4.1. Religion og individualisering	21
3. Metodiske valg og fremgangsmåte	22
3.1. Bruk og avgrensning av litteratur	22
3.2. Valg av metodisk tilnærming	23
3.3. Utfordringer ved bruk av kvalitativ metode generelt og intervju spesielt.....	24
3.4. Utvalg og rekrutteringsprosess	25
3.4.1. Informantene	25
3.5. Gjennomføring av intervjuene	27
3.6. Forskning og etikk.....	29
3.7. Metodologiske utfordringer.....	30
4. Empirisk analyse	31
4.1. Begrunnelse for deltidsarbeid.....	31

4.1.1. Individualisme og selvrealisering.....	32
4.1.2. Omsorgsrollen og omsorgsmaskulinitet.....	34
4.1.3. Ufrivillig deltid.....	38
4.2. Om kjønne forventninger	39
4.2.1. Om å forsvare et livsvalg	40
4.2.2. Om religionens betydning for livsvalg.....	42
4.3. Holdninger til kjønn og likestilling	45
4.4. Diskusjon av overordnede funn.....	51
5. Avslutning	56
6. Litteraturliste	59
Vedlegg	64
Vedlegg 1- Informasjonsskriv	64
Vedlegg 2- Godkjenning NSD	67
Vedlegg 3- Intervjuguide	69

1. Innledning

Denne masteroppgaven undersøker begrunnelser for, og opplevelser av, deltidsarbeid blant menn på Sørlandet. Studien fokuserer på hvordan informantene begrunner og opplever det å ha tatt et livsvalg som lenge har vært forbeholdt kvinner, i en landsdel som på nasjonal basis er kjent for å være kjønnsrolletradisjonell. Det empiriske datamaterialet som ligger til grunn for denne oppgaven er fra kvalitative intervjuer med fem mannlige deltidsarbeidere, alle bosatt på Sørlandet. I møte med materialet har jeg benyttet meg av analytiske rammeverk knyttet til teorier om kjønn som gjøren. Oppgaven bygger dermed på en sosialkonstruktivistisk tilnærming til kjønn. Det betyr at jeg ser på kjønn som sosialt konstruert forankret i kulturelle normer for hvordan menn og kvinner kan handle basert på forestillinger om maskulinitet og femininitet. Gjennom denne studien har jeg dermed vært interessert i å utforske hvorvidt informantene gjør eller omgjør kjønn og maskulinitet i deres hverdagsliv.

Før jeg presenterer oppgavens problemstilling vil jeg si litt mer om bakgrunnen for studien av deltidsarbeidende menn på Sørlandet.

1.2. Prosjektet «kjønn, religion og deltid» - bakgrunn og hensikt

Denne oppgaven er en del av det overordnede forskningsprosjektet «Kjønn, religion og deltid» ved Irene Trysnes, førsteamanuensis ved Universitet i Agder, og Ingunn Folkestad Brestein, professor ved Ansgar Teologiske Høgskole og Universitet i Agder. De to forskerne har, i regi av Senter for Likestilling, gjennomført dybdeintervjuer hvor de undersøker sørlandske kvinners begrunnelser for deltidsarbeid. Trysnes og Folkestad Brestein er gjennom dette prosjektet «spesielt opptatt av hvordan religiøs eller ikke-religiøs tilknytning har spilt en rolle for deres valg og på hvilken måte religiøst engasjement og tro kan brukes som forklaring på deres valg.» (Senter for Likestilling, 2017). Til tross for forskernes fokus på religion, vil ikke jeg benytte meg av religionssosiologiske teorier i like stor grad. Dette vil jeg utdype nærmere i kapittel 3.1.

I prosjektet «Kjønn, religion og deltid» har Trysnes og Folkestad Brestein rettet fokus mot sørlandske kvinners begrunnelser for, og opplevelser av, deltidsarbeid. I denne oppgaven vil

jeg hente inspirasjon fra tematikken og prosjektet deres, men ønsker å rette fokuset mot det mindre utforskede feltet «mannlige deltidsarbeidere på Sørlandet».

Da forskningsprosjektet til Trysnes og Folkestad Brestein er et pågående prosjekt som enda ikke har publisert forskningsfunn har jeg ikke hatt mulighet til å referere til funnene deres i denne oppgaven. Isteden er hensikten med denne oppgaven å rette oppmerksomhet mot mannlige deltidsarbeidere på Sørlandet for å, ved en eventuell senere anledning, ha mulighet til å knytte disse funnene opp mot det overordnede prosjektet som undersøker kvinners begrunnelser for deltidsarbeid, og på denne måte utforske kjønn som mulig variabel. Som et resultat av dette har jeg tatt i bruk en liknende intervjuguide¹ som ble brukt i tidligere intervju av kvinnelige deltidsarbeidere under prosjektet «Kjønn, religion og deltid».

Selv om denne oppgaven er en del av et forskningsprosjekt så har jeg hatt frihet til å utforme prosjektet i tråd med egne ideer og tanker.

1.3. Temaene «kjønn, religion og deltid» - avgrensning og presisering

Først og fremst vil jeg presisere at når man skal undersøke aktørers begrunnelser for livsvalg, slik som deltidsarbeid, er det flere faktorer som kan spille inn. Fra et sosiologisk perspektiv fokuserer man på menneskets samhandlingsprosesser når man analyserer hva som foregår i samfunnet (Martinussen, 2012, s. 27). I slike analyser er sosiale kategorier som kjønn, sosial bakgrunn, klasse og kapital ofte tatt i bruk som analyseredskap. Grunnet denne oppgavens omfang har jeg valgt å se forskningen i lys av kjønn som sosial kategori. Jeg kommer dermed ikke til å bruke informantenes sosiale bakgrunn, kapital og klasse som analyseredskap. Disse kategoriene vil nevnes i enkelte tilfeller, men vil da først og fremst diskuteres opp mot maskulinitets- og kjønnsteori. Jeg anerkjenner viktigheten av at man i sosiologisk forskning kan, og bør, se fenomener ut ifra en rekke ulike forklaringer. Dermed er det viktig å presisere at til tross for at jeg undersøker kjønn som sosial kategori i denne oppgaven, betyr ikke dette at kategorier som sosial bakgrunn og klasse ikke er av betydning når det gjelder informantenes begrunnelser for, og opplevelser av, deltidsarbeid. Hensikten med denne oppgaven er derimot å undersøke om kjønn som sosial kategori kan være med på å påvirke aktørers subjektive begrunnelser for, og opplevelser av, deltidsarbeid.

Videre vil jeg presisere at temaene kjønn, religion og deltid er tre svært omfattende temaer som hver for seg kan knyttes til en rekke ulike teorier og forskningsfelt. I denne oppgaven har

¹ Intervjuguide lagt ved som vedlegg 3.

jeg dermed valgt å avgrense dette feltet til å gjelde mannlige deltidsarbeidere på Sørlandet. Jeg kommer dermed ikke til å gi dype deskriptive gjennomganger av de tre feltene hver for seg, men kommer til å se temaene i en sammenheng med hverandre. Videre avgrensning av disse temaene vil jeg gjøre rede for i kapittel 2.

1.4. Hvorfor Sørlandet?

Jeg har, som nevnt innledningsvis, valgt å fokusere på menn i deltidsarbeid på Sørlandet² som tema for denne oppgaven. Dette valget er gjort i et forsøk på å belyse moderne kjønnsidealiser og maskulinitetsidealiser i et geografisk område som på nasjonal basis blir ansett som et av de mer tradisjonelle. Det er blitt presentert flere indikatorer på at Sørlandet skårer dårlig på likestilling mellom menn og kvinner hvor Sørlandet også har blitt identifisert som den minst kjønnslikestilte delen av Norge (Nilsen & Skarpenes, 2014 s. 39; Stousland & Witsø, 2013 s. 9). Denne tendensen har preget landsdelen i flere tiår og kan trekkes tilbake til da Statistisk Sentralbyrå først lanserte sin likestillingsindeks i 1994. Likestillingsindeksen tar blant annet for seg andelen kvinner i arbeid samt inntektsforskjeller mellom kvinner og menn. Her finner man at sysselsettingsgraden av kvinner er lavere enn ellers i landet, samtidig som deltidsarbeid blant kvinner er høyere enn ellers i landet. Tall fra Statistisk Sentralbyrå viser at det i 2017 var 45,7% av kvinnelige sysselsatte i alderen 20-66 år som var ansatt i deltidsarbeid i Vest-Agder, mens bare 12,7% av sysselsatte menn arbeidet deltid. Den samme statistikken viser et tilsvarende forhold i Aust-Agder hvor 46,2% av sysselsatte kvinner i alderen 20-66 år arbeidet deltid, opp mot 12,9 % av mennene i fylket (Statistisk Sentralbyrå, 2018).

Flere forskere på feltet har sett på mulige sammenhenger mellom religiøs oppslutning og tradisjonelle likestillingsholdninger på Sørlandet (Nilsen & Skarpenes, 2014; Magnussen, Repstad & Urstad, 2012; Ellingsen & Lilleaas, 2010). Kristendommen har lenge hatt en sentral stilling på Sørlandet. Landsdelen har de siste 150 årene vært forbundet med konservatisme og kristne verdier. Til tross for at Repstad (2005) påpeker at det har skjedd en religiøs liberalisering i landsdelen, hvor strenge oppfatninger om pietisme og den riktige livsstil ikke lenger står like sentral, ser man at landsdelen fremdeles befinner seg på kristentoppen i Norge den dag i dag. I denne oppgaven vil jeg dermed rette fokus mot hvorvidt kjønnsroller knyttet til lønnsarbeid og forsørgerrollen er preget av landsdelens tradisjonelle verdier.

² Sørlandet blir i denne sammenheng brukt som en betegnelse på Agderfylkene

1.5. Temaets aktualitet – formål, problemstilling og forskningsspørsmål

Tidligere studier av deltidsarbeid på Sørlandet har, som jeg vil presentere nærmere i kapittel 1.6, først og fremst fokusert på kvinnelige deltidsarbeidere. Videre er også flere av studiene av kvantitativ form. Formålet med denne studien er dermed å bidra med kvalitativ forskning på et lite utforsket felt. Menn som arbeider deltid bryter med tradisjonelle forventninger som kopler maskulinitet til forsørgerrollen (Rotundo, 1993, s.167-168; Kimmel, 2006, s. 6). De har også tatt et livsvalg som lenge har vært forbeholdt kvinner. I denne oppgaven søker jeg ikke bare etter informantenes begrunnelser for deltidsarbeid, men ønsker også å utforske deres erfaringer knyttet til deltid som et relativt utradisjonelt livsvalg. Jeg vil videre se på hvordan de opplever eventuelle forventninger fra samfunnet knyttet til valget de har tatt. For å besvare disse spørsmålene vil denne oppgaven ta utgangspunkt i problemstillingen:

«Hvordan begrunnes og oppleves deltidsarbeid blant deltidsarbeidende menn på Sørlandet?».

Som nevnt ønsker jeg å se disse spørsmålene i lys av maskulinitets- og kjønnteori. Jeg er også interessert i å utforske på hvilke måter de mannlige informantene forhandler maskulinitet.

Formålet med denne oppgaven er dermed å frembringe ny kunnskap om hvordan mannlige deltidsarbeidere på Sørlandet opplever å arbeide deltid i en landsdel som er sterkt preget av kvinner i deltidsstillinger og mindre grad av likestilling enn landet for øvrig.

For å besvare problemstillingen min har jeg undersøkt tre hovedtemaer som vil bli presentert som egne underkapitler i analysedelen. Det første underkapitlet tar for seg informantenes egne begrunnelser for deltidsarbeid. I det andre underkapitlet undersøker jeg forventninger og forhandlinger knyttet til livsvalget deres. Det tredje underkapitlet i analysedelen fokuserer på informantenes holdninger til kjønn og likestilling.

1.6. Tidligere studier av kjønn, religion og arbeid

Fra kvinnekampen på 70-tallet har man sett en økende andel kvinner i arbeidslivet. Denne tendensen har vært en viktig prioritet i nordisk velferdspolitikk de siste 40 årene (Nilsen & Skarpenes 2014, s. 39). Statsviteren Helga Hernes (1987) presenterte begrepet *statsfeminismen* for å belyse den høye andelen lover som skal fremme likestilling mellom menn og kvinner i Norge (Nilsen & Skarpenes 2014, s. 40). I et nordisk perspektiv presenteres blant annet økt barnehagedekning og kjønnsfordeling av permisjonsordninger som

eksempler på statens tilretteleggelse for kjønnslikestilling. Til tross for velferdsstatens fokus på kjønnslikestilling argumenteres det likevel for at likestillingsrevolusjonen har stagnert (Pedulla & Thébaud, 2015, s. 116).

Fra en rask og drastisk utvikling i likestillingskampen ser man fremdeles at andelen kvinner i deltidsarbeid forblir høy (Næsheim & Villund, 2013). Til tross for mange år med likestillingskamp kan man fremdeles ikke snakke om et kjønnslikestilt arbeidsmarked. Årsakene til stagneringen av likestillingsrevolusjonen kan være mange. Blant disse årsakene vektlegger forskerne David Pedulla og Sarah Thébaud menns likestillingsholdninger og institusjonelle begrensinger som avgjørende faktorer (Pedulla & Thébaud, 2016, s. 592). Grunnet oppgavens sosiologiske tilnærming vil fokuset først og fremst rettes mot likestillingsholdninger, men jeg vil likevel kort diskutere hvordan institusjonelle faktorer kan ha betydning for likestilling.

Først og fremst ser man at menn taper mer på å være borte fra jobb enn det kvinner gjør. Tidligere forskning peker på at grunnet menns høye tilstedeværelse i privat sektor befinner menn seg oftere på arbeidsplasser hvor det er vanskelig å arbeide deltid (Nilsen & Skarpenes, 2014, s. 46). Man snakker her om en horisontaldelt kjønnssegregering hvor kvinner i større grad befinner seg i posisjoner der det vil være lettere å arbeide deltid, både organisatorisk og økonomisk. Menn har ofte høyere lønn enn kvinner og det vil derfor, i en familiesituasjon, være mest lønnsomt at det er kvinnen som arbeider deltid.

Selv om det politiske fokuset rettet mot kjønnslikestilling i Norge er sterkt, står vi fremdeles overfor et kjønnsdelt arbeidsmarked og lønnstendenser som snakker i mannens favør. Kjønnslikestillingsidealet på arbeidsfronten er dermed ikke en realitet. Pedulla og Thébaud (2016) peker på at disse tendensene også kan forklares med maskulinitetsteori. De knytter inn viktigheten av stigmatisering knyttet til menns fraværende deltakelse i arbeidslivet, samt betydningen av maskulinitetsnormer (Pedulla & Thébaud, 2016, s. 596). Her trekkes det frem at flere av informantene i deres undersøkelser oppgir at de knytter maskulin identitet opp mot forpliktelse til arbeidslivet (Pedulla & Thébaud, 2016, s. 596).

Flere av mennene i studien til Pedulla og Thébaud forteller at de har forsøkt å opprettholde denne maskuline sosiale identiteten som knyttes til menn som ikke bare deltakende i, men også forpliktet til, arbeidslivet. Som jeg vil komme tilbake til i kapittel 2.2.1, kan denne prosessen identifiseres som en måte å gjøre kjønn på. I tråd med de amerikanske sosiologene

Candace West og Don Zimmermann (1987) kan man argumentere for at kjønnsfordeling knyttet til arbeid både er et resultat av, men også en måte å, gjøre kjønn.

Kjønnsfordeling knyttet til arbeid kan både omhandle lønn, sektor og arbeidsomfang. Til tross for at man ser tydelige kjønnsfordelinger knyttet til alle disse tre faktorene er det først og fremst kjønn i sammenheng med arbeidsomfang som er aktuelt for denne oppgaven.

Kjønnsfordelt arbeidsomfang handler om fordelingen av kvinner og menn i lønnet deltids- og heltidsarbeid. Knyttet til oppgavens problemstilling er det først og fremst menns arbeidsomfang som aktualiseres i denne oppgaven.

Forskerne May-Linda Magnussen, Pål Repstad og Sivert Urstad (2012) tar for seg faktorene religion og likestilling på Sørlandet i sin artikkel «Skepsis til likestilling på Sørlandet – et resultat av religion?». De peker på at Sørlandet er preget av normer knyttet til familie- og barneoppdragelse hvor viktigheten av at mor jobber deltid for å ta seg av barna står sterkt. Videre konkluderer forskningsrapporten med at befolkningen i agderfylkene har blitt mer positive til likestilling, men at det likevel er en sammenheng mellom høy religiøs aktivitet og høy likestillingskonservatisme:

«Allerede i våre innledende, enkle analyser av de ulike likestillingsholdningene i Religion 2008, fant vi at hyppig religiøst aktive i Vest-Agder konsekvent var mer likestillings skeptiske enn hyppig religiøst aktive ellers i landet...» (Magnussen, Repstad & Urstad, 2012 s. 210).

Man ser dermed at religiøs aktivitet har større konservativ effekt i Vest-Agder enn resten av landet. Religiøsitet påvirker med andre ord likestillingsholdninger på Sørlandet. Denne påstanden blir støttet sosiologene Dag Ellingsen og Ulla-Britt Lilleaas (2010) som tar for seg diskusjoner rundt hvordan såkalte *sørlandsverdier* påvirker fordeling og utvikling av kjønnsroller i landsdelen. Disse verdiene er knyttet til det mange vil anse som konservative eller tradisjonelle verdier som omhandler barneomsorg og kjønnet fordeling av lønnet og ulønnet arbeid i både familie- og arbeidslivet. Sørlandske verdier blir blant annet presentert ved at *«Mor er lengre hjemme med barna, far tar ut kortere fedrepermisjon, flere benytter seg av kontantstøtte, kvinner jobber oftere deltid og tjener langt mindre enn menn, og kvinner når sjeldnere opp til lederstillinger...»* (Ellingsen & Lilleaas, 2010, s. 11).

Forfatterne argumenterer videre for at Sørlandet som landsdel vektlegger mer tradisjonelle verdier og holdninger sammenliknet med landet for øvrig. Dersom det er slik at sørlandske verdier vektlegger viktigheten av mannens oppgave som forsørger og arbeider, er det av stor interesse å se nærmere på beretningene til menn som faller utenfor disse tradisjonelle

sørlandsverdiene. Sosiolog May-Linda Magnussen (2015) har allerede belyst dette temaet ved å forske på familieforsørgelse i menns hverdag på Sørlandet. I sin doktorgradsavhandling presenterer Magnussen spørsmål knyttet til om menns familieforsørgelse er redusert til inntekt (Magnussen, 2015, s. 29). Hun peker på at velferdsstaten tilrettelegger for kjønnslikestilt familieforsørgelse, men at det fremdeles er et gap mellom kjønnslikestillingsidealer og ulikestilt praksis. Velferdsstaten avviker med andre ord den mannlige hovedforsørgeren, men likevel er Sørlandet preget av et tradisjonelt syn på mannlighet og forsørgerarbeid. Det eksisterer et hegemonisk syn på menn som familiens hovedforsørger og Magnussen påpeker at menns fulltidsarbeid fremstilles som en selvfølge i dagens Norge (Magnussen, 2015, s. 26).

Tidligere forskning viser dermed at det finnes sammenhenger mellom religion, likestilling og deltidsarbeid på Sørlandet. Mens religionen kan påvirke likestillingsholdninger hos enkelte individer, ser man at likestillingsholdninger kan påvirke fordelingen mellom lønnet og ulønnet arbeid mellom kjønn og innad i familier. Til tross for at disse funnene er blitt belyst er det viktig å merke seg at disse funnene ikke kan generaliseres til å gjelde hele den sørlandske befolkningen. Det er kanskje en tendens at høyt religiøst engasjement i flere tilfeller har en sammenheng med likestillingskonservatisme, men dette betyr ikke at det finnes en gitt årsakssammenheng mellom disse to faktorene. Sørlandet har også, som alle andre landsdeler, religiøse som ikke er likestillingskonservative og likestillingskonservative som ikke er religiøse (Magnussen, Repstad & Urstad, 2012, s. 209).

1.7. Oppgavens oppbygging

Oppgaven er strukturert i fem kapitler. Kapittel 1, innledningen, tar for seg bakgrunn, hensikt og formål med studien. I dette kapitlet blir det også gjort rede for avgrensninger og tidligere studier på feltet. Kapittel 2 tar for seg oppgavens teoretiske forankring. I dette kapitlet vil jeg presentere en sosialkonstruktivistisk tilnærming til kjønn og maskulinitet. I kapittel 2 vil jeg også gjøre rede for teorier om individualiseringstendenser i samfunnet. I kapittel 3 presenterer jeg oppgavens metodiske valg og fremgangsmåte før jeg i kapittel 4 foretar en analyse av oppgavens empiriske materiale. I analyse av materiale vil jeg fokusere på informantenes begrunnelser for, og opplevelser av, deltidsarbeid. Jeg vil også diskutere informantenes holdninger til kjønn og likestilling før jeg avslutter kapitlet med en diskusjon av overordnede funn. I kapittel 5 avslutter jeg oppgaven ved å gi en oppsummering av oppgavens overordnede funn og knytter disse opp mot den presenterte problemstillingen.

2. Teoretisk forankring

I denne delen av oppgaven vil jeg gjøre rede for oppgavens teoretiske forankring. Oppgavens overordnede tema er, som nevnt innledningsvis, kjønn, religion og deltidsarbeid på Sørlandet. I den teoretiske forankringen vil jeg stort sett fokusere på utvalgte sosiologiske teorier knyttet til kjønn.

Innledningsvis vil jeg presentere et sosialkonstruktivistisk perspektiv på kjønn. Deretter vil jeg gjøre rede for maskulinitetsteori hvor jeg retter fokus mot maskulinitetsbegrepet og ulike maskulinitetsformer. Avslutningsvis vil jeg også argumentere for at oppgavens empiriske materiale må ses i lys av moderne samfunnsendringer og da spesielt individualisering som tendens i samfunnet.

2.1. Sosialkonstruktivistisk tilnærming til kjønn

Innenfor sosiologien som fagfelt finnes det en rekke tilnæringsmåter for å studere sosial interaksjon. Denne oppgaven bygger på et sosialkonstruktivistisk perspektiv, det vil si at jeg er opptatt av hvordan mennesker konstruerer og forstår seg selv i møte, og sosial interaksjon, med andre (Berger og Luckmann 1966; Goffman, 1992).

Sosialkonstruktivismen ser verden som sosialt konstruert gjennom språklig interaksjon og samspill (Martinussen, 2012, s. 64). Dette blir brukt som en forklaring på hvorfor individer i ulike sosiale situasjoner eller samfunn har ulike syn på verden. Sosiologene Peter Berger og Thomas Luckmann belyser denne tanken i verket *The Social Construction of Reality* (1966). Her vektlegger de fenomenet *den samfunnsskapte virkelighet* som viser til at vår felles virkelighetsforståelse er skapt av samfunnet gjennom samhandling (Berger & Luckmann, 2006, s. 24). Denne samhandlingen baserer seg på en tredelt parallellprosess. Det første punktet i prosessen handler om internalisering. Internalisering viser til hvordan individet ubevisst tar samfunnets strukturer og forventninger til seg og gjør dette om til noe eget (Berger & Luckmann, 2006, s. 135-164). Dette fører til eksternalisering, som er det andre steget i prosessen. Eksternalisering finner sted når aktørene forandrer virkeligheten gjennom handling. Gjennom eksternalisering gjenskaper aktørene med andre ord en ny virkelighet (Berger & Luckmann, 2006, s. 67-68). Det tredje steget i prosessen handler om objektivisering. Denne delen av prosessen forklarer hvordan aktører forstår den nye konstruerte virkeligheten som en objektiv virkelighet (Berger & Luckmann, 2006, s. 75). Den tredelte prosessen konstruerer det Berger og Luckmann omtaler som *den samfunnsskapte virkeligheten*.

Den samfunnsskapte virkelighet kan bli forklart som en dialektisk prosess hvor mennesket både er en medskaper, men også et produkt, av sin sosiale virkelighet. Samfunnet påvirker individets sosialiseringssprosess og identitetsutvikling, samtidig som individet påvirker samfunnet gjennom eksternalisering.

Denne dialektiske prosessen gjelder også for kjønn. Mennesket tar bevisst og ubevisst til seg samfunnets rammer og forventninger knyttet til kjønn, tilpasser seg dem og lever ut disse rammene. Det er viktig å bemerke at aktørene også kan forsøke å utfordre og endre samfunnets rammer og forventninger knyttet til kjønn. Modellen til Berger og Luckmann viser at mennesket ikke forholder seg passivt til samfunnsstrukturer, men fremstår som aktive og skapende deltakere i den dialektiske prosessen. En konstruktivistisk tilnærming til kjønn gjør dermed at våre forestillinger om maskulinitet og feminitet kan endres og forhandles. Det er disse forhandlingene om kjønn jeg er interessert i å utforske i denne oppgaven.

Det sosialkonstruktivistiske perspektivet har blitt kritisert for å være svært relativistisk. Kritikere hevder at sosialkonstruktivismen i for stor grad vektlegger viktigheten av sosiale konstruksjoner og stiller spørsmålsteget ved hvorvidt det er mulig at det ikke finnes noen objektiv sannhet (Veiden, 2006, s. 13-18). Jeg vil i denne oppgaven argumentere for bruken av sosialkonstruktivistisk teori i en moderat variant. En slik forståelse går ikke hånd i hånd med avvisningen av reelle objekters eksistens. Objekter vil eksistere uavhengig av våre subjektive oppfatninger, men det er vår forståelse av objektene som formes av den sosiale virkeligheten. Perspektivet i denne oppgaven vil heller bli brukt til å fokusere på betydningen av samfunnets eller individets oppfatninger av objekter som eksisterer uavhengig av oss. Jeg er interessert i å fokusere på individers og samfunnets forståelser og presentasjoner av kjønn, og da spesielt kjønnsroller knyttet til maskulinitet. Jeg vil også argumentere for at disse oppfatningene konstrueres gjennom språket og sosial interaksjon.

2.2. Hva er kjønn?

Dersom man ser kjønn som sosialt konstruert vil dette også bety at spørsmålet «Hva er kjønn?» kan ha ulike forklaringer avhengig av samfunnet og tiden man lever i. Kjønnsteori har blitt et sentralt tverrfaglig forskningsfelt. En mye brukt todeling for å forklare kjønn har vært å skille de engelske begrepene *sex* og *gender*. Mens *sex* tidligere har blitt sett som noe som er gitt og biologisk forankret hevder de amerikanske sosiologene Candace West og Don Zimmermann (1987) at *gender* har vært knyttet opp mot noe man oppnår. Videre argumenterer de for at *sex* er bestemt av sosialt aksepterte biologiske kriterier som

klassifiserer kjønn, mens *gender* handler om i hvilken grad en aktør er feminin eller maskulin i lys av samfunnets forventninger knyttet til hva som er akseptert eller passende for den kjønnskategorien man befinner seg i (West & Zimmerman, 1987, s. 126-127).

På norsk oversettes *sex* og *gender* ofte med forklaringene biologisk og sosialt kjønn. Flere hevder at man må skille mellom *sex*, det biologiske kjønnnet man er født med, og *gender*, det sosiale kjønnnet som konstrueres gjennom livet (Lykke, 2008, s. 31-33, Sampson, 2008, s. 47-48). Hva som skal inngå i dette begrepsparet har det imidlertid vært en pågående diskusjon rundt i flere tiår (West & Zimmerman, 1987 s. 125). Problematiseringen av denne dikotomien viser også at sammenhengen mellom sosialt og biologisk kjønn er komplekse og rommer et mangfold av tolkningsmuligheter (Mühleisen, 2006, s. 90).

2.2.1. Kjønn som gjøren

West og Zimmermann argumenterer for at man må forstå kjønn som en rutinemessig gjennomføring som finner sted og utvikles gjennom hverdagslig interaksjon (West & Zimmerman, 1987, s. 125). I den forbindelse anvender de begrepet *doing gender* som i denne oppgaven blir oversatt til *å gjøre kjønn*. De presenterer følgende definisjon av begrepet:

«Doing gender means creating differences between girls and boys and women and men, differences that are not natural, essential, or biological. Once the differences have been constructed, they are used to reinforce the “essentials” of gender.» (West & Zimmerman, 1987, s. 137).

Ut ifra denne definisjonen kommer det frem at det å gjøre kjønn handler om en prosess hvor samfunnet konstruerer visse faktorer som blir sett på som kvinnelige eller mannlige. Disse konstruksjonene blir, i tråd med Berger og Luckmanns teori om den samfunnsskapt virkeligheten, implementert i individet og samfunnet som sannheter. Videre vil man dermed forsøke å leve opp til disse samfunnsmessige forestillingene om hva det vil si å gjøre kjønn. West og Zimmermann påpeker hvordan man kan forstå denne prosedyren som en slags rekrutteringsprosess hvor nye medlemmer i samfunnet blir involvert i en selvregulerende prosess idet de begynner å overvåke seg selv og andre. Kjønnforskjeller er på denne måten konstruert av en sosiokulturell forming av grunnleggende kvinnelige og mannlige naturer (West & Zimmerman, 1987, s. 142).

West og Zimmermann er inspirert av Goffmanns teori om hverdagslivets dramaturgi (Goffman, 1992). I denne sammenhengen viderefører de blant annet begrepet *gender role*.

Denne oppgaven vil bruke oversettelsen *kjønnsroller* som alternativ til det engelske begrepet. Begrepet vil anvendes for å se på interaksjons-aspektet ved kjønn og blir brukt som en forklaring på hvordan man produserer kjønn gjennom hverdagsaktiviteter. West og Zimmermann hevder, i tråd med Goffmann, at kjønnsroller innlæres og utøves gjennom sosial interaksjon. I analyse av oppgavens empiriske materiale vil jeg derfor undersøke hva slags kjønnsroller informantene i denne oppgaven utøver og vurdere hvorvidt de gjør kjønn i tråd med West og Zimmermanns teori.

2.2.2. Å gjøre eller omgjøre kjønn?

Artikkelen *Doing gender* av Candace West og Don Zimmerman har vært en av de mest innflytelsesrike artiklene i moderne kjønnsstudier (Deutsch, 2007, s. 106). Sosialpsykologen Francine Deutsch (2007, s. 106) hevder at artikkelen har satt et nødvendig fokus på kjønn sett i lys av sosial interaksjon, men at den til tross for høy innflytelse og popularitet arbeider mot sin hensikt. Ved å fokusere på kjønn som en gjøren hevder hun at man istedenfor å jobbe mot en likestilt endring mellom kjønn, fokuserer på kjønn som en standhaftighet (Deutsch, 2007, s. 106).

Deutsch hevder i artikkelen *Undoing gender*³ (2007) at dersom kjønn er konstruert, slik West og Zimmerman argumenterer for, vil det også være mulig å dekonstruere kjønn. Hun argumenter for at man som forsker må endre det å snakke om kjønn til å utforske hvordan man kan *undo gender* (Deutsch, 2007, s. 107).

Ved bruk av begrepet *doing gender* har jeg som nevnt valgt å ta i bruk den norske oversettelsen *å gjøre kjønn*. I oversettelse av begrepet *undoing gender* har jeg vært innom flere mulige oversettelser, deriblant forklaringer som *å angre kjønn*, *avskaffe* og *å-ikke-gjøre kjønn*. Omsider har jeg falt på at den nærmeste oversettelsen vil være *å omgjøre kjønn*. Til tross for oversettelsens begrensninger vil jeg hevde at man ved å bruke betegnelsen *omgjøre kjønn* på mange måter får frem essensen i Deutsch's artikkel. Deutsch argumenterer for at man må bruke begrepet *doing gender* når man snakker om sosial interaksjon som reproducerer kjønnsforskjeller, mens begrepet *undoing gender* må være forbeholdt sosiale interaksjoner som reduserer kjønnsforskjeller (Deutsch, 2007, s. 122). Her vil jeg argumentere for at begrepet *å omgjøre kjønn* er en passende oversettelse, men at oversettelsen også har sine

³ Deutsch er ikke alene om å benytte seg av begrepet *Undoing gender*. Judith Butler (2004) har gitt ut en bok med samme navn. I denne oppgaven har jeg valgt å fokusere på Deutsch's artikkel da den både blir presentert som kritikk mot et ensidig fokus på at kjønn alltid spiller en rolle, og er et forsøk på å dekonstruere kjønne representasjoner.

begrensninger. Derfor vil jeg i denne oppgaven både beholde det engelske begrepet *undo gender*, men også ta i bruk oversettelsen *å omgjøre kjønn* i de sammenhengende jeg finner dette hensiktsmessig.

Deutsch avviser tanken om at oppfatningen vår av andre mennesker alltid er kjønn og hevder at kjønn i visse situasjoner kan være irrelevant. Som et resultat av dette oppfordrer hun forskere på feltet til å spørre hvordan man kan *undo gender* og viser til fem konkrete forslag gjennom artikkelen hennes (Deutsch, 2007, s. 106, min oversettelse). Hun argumenterer for at man som forsker på sosial interaksjon må fokusere på:

- når og hvordan sosial interaksjon blir mindre kjønn
- om kjønn kan være irrelevant i interaksjon
- om kjønn interaksjon alltid viser ulikhet
- hvordan institusjonelle og interaksjonelle nivåer jobber sammen for å produsere endring
- interaksjon som kjernen til endring

I denne oppgaven vil jeg trekke inn argumentene til Deutsch i analyse av det empiriske materialet. Jeg har gått inn i dette forskningsprosjektet med en interesse for å finne ut hvorvidt mannlige deltidsarbeidere på Sørlandet gjør kjønn. Ved å ta i bruk Deutsch's argumenter vil jeg også reflektere rundt hvorvidt informantene eventuelt også omgjør kjønn.

2.3. Maskulinitet

Oppgavens problemstilling handler om menn i deltidsarbeid på Sørlandet. Problemstillingen og forskningsspørsmålene i denne oppgaven vil dermed, som tidligere nevnt, ses i lys av kjønnsteori og maskulinitetsteori. I denne delen av oppgaven vil jeg redegjøre for hvordan maskulinitet kan forstås i lys av den australske sosiologen Raewyn Connells, en av de mest sentrale skikkelsene innenfor konstruktivistisk maskulinitetsforskning, teorier (Langeland, 2008, s. 292).

2.3.1. Maskulinitetsbegrepet

Connells empiriske utgangspunkt er det vestlige patriarkalske samfunn (Connell, 2005, s. 38-39, s. 43). Som et resultat av patriarkatet har menn mer økonomisk og kulturell makt enn kvinner og samfunnet er dermed, ifølge Connell, organisert i en kjønnsorden (Connell, 2005, s. 71-76). Et samfunn organisert i en kjønnsorden viser til hvordan ideologi og tenkning i et samfunn blir bestemt av den sosiale makten.

I tråd med konstruktivistisk tradisjon hevder Connell at maskulinitet er en kulturell og sosial konstruksjon (Connell, 2005, s. 35). Maskulinitet handler ikke bare om identitet, og kan heller ikke oppfattes som en ren idé, men konseptet vil også være forankret i organiserte sosiale relasjoner (Connell, 2005, s. 29). Tanken om, og oppfatningen av, kjønn er dermed ikke satt før sosial interaksjon finner sted. Gjennom sosial interaksjon konstruerer man kjønn. Denne konstruksjonen finner i stor grad sted i hverdagslig interaksjon, men Connell argumenterer også for konstruksjonens avhengighet av institusjonelle strukturer (Connell, 2005, s. 35). Som eksempler trekker hun frem hvordan blant annet media og utdanning har formet utviklingen av ideene våre om maskulinitet. Hun viser blant annet til hvordan bruken av hypermaskuline filmikoner som John Wayne og Sylvester Stallone er med på å både produsere, men også reproducere, en oppfatning av maskulinitet (Connell, 1995, s. 184-185).

Teorien om å gjøre kjønn, presentert av West og Zimmerman (1987), støtter oppom Connells argumenter om maskulinitet som sosialt konstruert. West og Zimmerman peker blant annet på hvordan andre kulturer har annerledes oppfatning av kjønn enn det vi har i vestlig kultur (West & Zimmerman, 1987, s. 132). Her blir det faktum at enkelte kulturer opererer med flere enn to kjønn trukket inn som eksempel i argumentasjonen (Martin & Voorhies 1975, s. 84-107, Cucchiari 1981, s. 32-35).

Videre forklarer Connell at maskulinitetsbegrepet er relasjonelt da det bare vil eksistere i sammenheng med feminitetsbegrepet (Connell, 2005, s. 68). Kjønnroller og oppfatninger av kjønn blir dermed skapt gjennom å posisjonere menn og kvinner i et motsetningsforhold til hverandre.

2.3.2. Ulike maskulinitetsformer

I artikkelen *Toward a new sociology of masculinity* fra 1985 retter Connell, med Tim Carrigan og John Lee, kritikk mot tidligere maskulinitetsforskning. Denne kritikken bunner i det de hevder er et manglende fokus på forholdet mellom makt og kjønn i maskulinitetsforskningen. Forskerne oppfordrer her til ikke bare å gjøre analyser av mannsrollen, men også inkludere analyser av maskulinitet. Som et resultat har Connell i senere tid rettet oppmerksomhet mot mangfoldet av ulike maskulinitetstyper (Connell, 2005, s. 27). Hun hevder at maskulinitet ikke er en statisk og satt form, men at man må ta utgangspunkt i at det finnes flere ulike maskulinitetsformer.

Connell peker på viktigheten av å se på forholdet mellom de ulike typene av maskulinitet når det kommer til faktorer som allianse og dominans, og konkluderer med at det finnes en

kjønnspolitikk ikke bare mellom kjønnene, men også mellom de ulike formene for maskulinitet (Connell, 2005, s. 71-76). Med andre ord; vi må forholde oss til flere maskulinitetsformer og disse maskulinitetsformene er organisert i et hierarkisk forhold til hverandre.

Connell viser til fire maskulinitetstyper; underordnet, medvirkende, marginalisert og hegemonisk maskulinitet. Underordnet maskulinitet er en maskulinitetsform som er preget av undertrykkelse (Connell, 2005, s. 78). Dette kan for eksempel knyttes til undertrykkelsen av homoseksuelle menn. Videre blir begrepet medvirkende maskulinitet brukt for å beskrive en maskulinitet som deler idealene til en hegemonisk maskulinitet, men som ikke har innflytelse eller mulighet til å leve opp til disse idealene (Connell, 2005, s. 79-80). I motsetning til denne maskulinitetsformen finner man marginalisert maskulinitet som ikke har tilgang til den hegemoniske maskulinitetens privilegier på grunn av faktorer som rase, etnisitet eller klasse (Connell, 2005, s. 80-81). I analyse av mannlige deltidsarbeideres opplevelse av deltidsarbeid og maskulinitet vil jeg først og fremst fokusere på hennes mest innflytelsesrike begrep; *hegemonisk maskulinitet*.

Begrepet hegemoni relaterer til kulturell dominans og kan knyttes tilbake til marxisten Antonio Gramsci som brukte begrepet i sine klasseanalyser (Connell, 2005, s. 77). Begrepet hegemonisk maskulinitet viser dermed til at det finnes én form for maskulinitet som er mer kulturelt opphøyet enn de andre maskulinitetstypene. Connell bruker følgende definisjon på begrepet:

«Hegemonic masculinity can be defined as the configuration of gender practice which embodies the currently accepted answer to the problem of the legitimacy of patriarchy, which guarantees (or is taken to guarantee) the dominant position of men and the subordination of women.» (Connell, 2005 s. 77)

Kort forklart kan man forstå hegemonisk maskulinitet som den idealiserte maskulinitetsformen innad i et samfunn. Hegemonisk maskulinitet vil dermed være kulturelt betinget og er på denne måten tids- og stedsavhengig. Connells maskulinitetsforskning tar utgangspunkt i vestlig kultur og hun presenterer dermed hegemoniske maskulinitet som en vestlig, hvit mann med heteroseksuell legning. I tillegg knytter hun egenskaper som aggressivitet og evnen til å kreve makt som karaktertrekk som er nære for den hegemoniske maskuliniteten (Connell, 2005, s. 77). Med disse gitte kriteriene ser man at det er en liten minoritet som kan kroppsliggjøre dette maskulinitetsidealet.

Connell peker på at den hegemoniske maskuliniteten «bidrar til å legitimere og reproducere de sosiale relasjonene som opprettholder enkelte menns dominans over andre menn, som igjen bidrar til at menn som gruppe har mer økonomisk og symbolsk kapital enn kvinner» (Connell 1995 s. 77, min oversettelse). I denne oppgaven er fokuset rettet mot deltidsarbeidende menn som må antas å ha mindre økonomisk kapital, og dermed også tilhøre en annen gruppe, enn dem Connell beskriver i sitatet ovenfor. Dette er likevel en kjent og klassisk maskulinitetskonstruksjon som mange menn posisjonerer seg i forhold til. Connells inndeling er noen år gammel, og mye har endret seg siden denne typologien ble utviklet. Jeg mener likevel at den kan være interessant å trekke inn i analyse av hvordan deltidsarbeidende menn forhandler og presenterer sin maskulinitet.

2.4. Individualisering som tendens i samfunnet

I tillegg til å drøfte det empiriske materialet i lys av kjønnteori vil jeg i analysedelen også argumentere for at det må ses i lys av sentrale samfunnsendringer.

Individualisering blir betegnet som «en av de mest betydningsfulle endringene som har skjedd de siste 30 årene» (Botvar & Trysnes, 2017, s. 137). Individualisering kan beskrives som en økende tendens i samfunnet hvor «individene er blitt mer fristilte i forhold til tradisjoner, autoriteter, institusjoner og nedarvede rolleoppfatninger» (Krange & Øia, 2005; hentet fra Botvar & Trysnes, 2017, s. 137).

Sosiologen Anthony Giddens (1991) hevder at man som individ i dagens samfunn innehar et særegent ansvar knyttet til å skape og opprettholde sin egen selvidentitet. Han tar i bruk begrepet selvrefleksivitet for å forklare hvordan individer blir nødt til å reflektere over seg selv og egne livsprosjekt for å på denne måten ta ansvar om å skape en selvidentitet. I likhet med Giddens (1991) argumenterer også den polske sosiologen Zygmunt Baumann (2000, s. 22) for at man i et individualisert samfunn pålegger individet et større ansvar. Baumann snakker om et pågående livsprosjekt hos individet hvor man fritt kan «shop around in the supermarket of identities» (Baumann, 2000, s. 83). I et individualisert samfunn ser man med andre ord et økt fokus på at man som individ har ansvar for å finne ut hvem man er, skape sin egen identitet og leve opp til den identiteten man selv har skapt.

Individualisering gir grobunn for individualistiske holdninger og verdisett og fører til det man betegner som individualisme. Hvorvidt individualisme medfører positive eller negative konsekvenser for individet og samfunnet er en pågående diskusjon. Mens Giddens (1991, s. 192) hevder at individualisme har positive konsekvenser som økt demokratisering og

ansvarliggjøring av individet, argumenterer den amerikanske sosiologen Robert N. Bellah (1985, s. 142) for at økt individualisme fører til konsekvenser som mangel på faste autoriteter, som igjen fører til oppløsning av en overordnet samfunnsmoral. I denne oppgaven vil jeg ikke diskutere hvorvidt individualisme medfører positive eller negative konsekvenser. Isteden vil jeg rette fokus mot noen av hovedtendensene man ser oppstår i et individualisert samfunn. Videre vil jeg trekke disse faktorene opp mot deltidsarbeidende menn på Sørlandet og vurdere hvorvidt teorier knyttet til individualisme kan gjøre seg aktuelle i analysen av det empiriske materialet.

Innenfor teorier om individualisme vil jeg i denne oppgaven fokusere på to tilnærminger. Jeg velger å rette fokus mot ekspressiv og utilitaristisk individualisme.

Mens ekspressiv individualisme fokuserer på enkeltmenneskets egenart, vektlegger utilitaristisk individualisme individets ønske om å maksimere egennytte (Bellah, 1985, s. 333-336). Innenfor en ekspressiv tilnærming til individualisme er man opptatt av at hvert individ har en «unik kjerne av følelser og intuisjon som må utfoldes eller uttrykkes for å realisere individualitet» (Bellah, 1985, s. 334, min oversettelse). Man har med andre ord en uttrykkende tilnærming til hva individualisme innebærer og fokuserer på at alle har mulighet til å realisere sitt potensial.

En utilitaristisk tilnærming til individualisme retter fokus mot hvordan individer står alene og selv er ansvarlig for egen lykke og velferd. Perspektivet knyttes tett opp mot individers ønske om å maksimere egennytte og hevder at samfunnet er et resultat av individers egeninteresse av å delta i et samfunn. Bellah hevder dermed at utilitaristisk individualisme bunner i teorier om økonomisk forståelse av menneskelig eksistens hvor kost-nytte-prinsippet vektlegges (Bellah, 1985, s. 336).

2.4.1. Religion og individualisering

I analyse av oppgavens empiriske materiale vil jeg diskutere hvorvidt religion har betydning for informantenes valg om, og opplevelse av, å arbeide deltid. Grunnet oppgavens omfang vil jeg ikke gå i dybden på religionssosiologiske teorier. Isteden vil jeg trekke religion opp mot teorier om individualisering da «individualisering er en tendens som preger alle deler av samfunnet, også religiøse» (Botvar & Trysnes, 2017, s. 138).

Botvar og Trysnes (2017) vektlegger individualiseringens betydning for religion og peker på det de hevder er en «subjektiv vending på religionsfeltet» (Botvar & Trysnes, 2017, s. 138).

De viser til religionssociologene Paul Heelas og Linda Woodheads (2005) teori om at ytreorientert religion i voksende grad blir erstattet med indreorientert spiritualitet. Den indreorienterte spiritualiteten går i trad med individualiseringstendenser i samfunnet da den fokuserer på individets behov og mulighet for selvrealisering (Botvar & Trysnes, 2017, s. 138; Heelas & Woodhead, 2005, s. 5).

Woodhead (2009, s. 231-232) viser også til tendenser hvor religioner som vektlegger autoritet hos prester, kirker og tradisjoner har en synkende popularitet sammenliknet med religioner som fokuserer på individets verdighet og egenverdi. Man ser med andre ord en økende grad av individualiseringstendenser innenfor religionsfeltet hvor individets egen oppfatning av, og tilnærming til, tro og religion blir vektlagt. Disse tendensene vil jeg diskutere nærmere i analyse av oppgavens empiriske materiale.

3. Metodiske valg og fremgangsmåte

I denne delen av oppgaven vil jeg presentere hvordan jeg har hentet inn empirisk materiale, hvilke metodiske fremgangsmåter jeg har tatt i bruk og vil også trekke inn ulike diskusjoner knyttet til disse valgene. Jeg vil starte med å belyse utvelgelsen av litteratur til oppgaven. Deretter vil jeg gjøre rede for bruken av kvalitativ metode og belyse de ulike metodiske valgene jeg har tatt i arbeid med å hente inn og analysere empiriske data. Jeg vil trekke inn diskusjoner knyttet til de metodiske valgene mine underveis i kapitlet, men har viet ekstra stor oppmerksomhet til refleksjon omkring etikk og metodologiske utfordringer i avslutningen av dette kapitlet.

3.1. Bruk og avgrensning av litteratur

Med utgangspunkt i forskningsspørsmålene mine, som undersøker sørlandske menns begrunnelse for, og opplevelse av, deltidsarbeid, har jeg valgt å ta i bruk ulike teorier. Teorier har ulike nyttefelt og jeg har valgt å benytte meg av flere teorier da jeg har vært interessert i å utforske et nytt felt. Hensikten med denne oppgaven har dermed ikke vært å teste ut eller utforske én konkret teori, men heller belyse mangfoldet i informantenes historier.

Som teoretisk innfallsvinkel til prosjektet valgte jeg i hovedsak å benytte meg av to teorier: tanken om å *gjøre kjønn* som blir presentert av West og Zimmerman (1987) og maskulinitetsteori utarbeidet av Connell (2005). Begge disse teoriene fokuserer på betydningen av kjønn. Underveis, i møte med informantene og gjennom analyse av det

empiriske materialet, kom det likevel frem at betydningen av kjønn og maskulinitet ikke var like relevant som jeg hadde forestilt meg. Jeg valgte derfor å trekke inn teorien til sosialpsykologen Francine M. Deutsch (2007) som handler om å *undo gender*. I stedet for å tilpasse analysen til teorien har jeg forsøkt å trekke inn ulike teoriperspektiver som på ulike måter kan bidra til å analysere funnene. Jeg vil hevde at dette valget er med på å heve oppgavens reliabilitet, da jeg ikke har forsøkt å plassere funnene mine innenfor en avgrenset boks i lys av bestemte teorier. Jeg har isteden forsøkt å belyse funnene mine ut ifra alternative sosiologiske teorier der det har vært hensiktsmessig. Videre har det også vært interessant å oppdage ulike teories begrensninger, noe jeg vil diskutere videre i kapittel 4 og 5.

Når det gjelder valg av litteratur og teori har det grunnet oppgavens omfang vært nødvendig å gjøre avgrensninger. Til tross for at feltet jeg undersøker er et lite undersøkt felt finnes det mye forskning gjort på kvinner i deltidsarbeid, og også en del lokal forskning om likestilling på Sørlandet. Jeg har dermed valgt å fokusere på nyere studier gjort av Magnussen (2005), Magnussen, Repstad og Urstad (2012) og Skarpenes og Nilsen (2014).

3.2. Valg av metodisk tilnærming

Formålet med denne studien er, som nevnt, å få nærmere innsikt i informantenes egne historier når det gjelder valg og opplevelse av deltidsarbeid. Jeg har dermed valgt å basere denne undersøkelsen på en kvalitativ undersøkelse. Målet med kvalitativ metode er å innhente nok data om et fenomen til at man kan oppnå en forståelse av fenomenet. Mens en i kvantitativ metode har fokus på utbredelsen av et fenomen, ønsker man i kvalitativ metode å få frem et fenomens karakter eller egenskap (Christoffersen, Johannesen & Tufte, 2016, s. 95). I kvalitativ metode forsøker man dermed å oppnå en forståelse av sosiale fenomener gjennom å ta i bruk fyldige data om personer eller situasjoner. For å innhente den type data som man er avhengig av i kvalitative undersøkelser valgte jeg å bruke intervju som metode for datainnsamling.

Kvalitative intervjuer kan beskrives som en dialog mellom intervjuer og informant (Jacobsen, 2016, s. 146), og er et godt utgangspunkt for å få innsikt i hvordan informanter opplever en situasjon de befinner seg i (Brinkmann & Kvale, 2015, s. 20). Da formålet med denne studien var å få innsikt i informantenes egne forståelser og opplevelser av det å arbeide deltid, fant jeg det hensiktsmessig å ta i bruk kvalitativt intervju. Til tross for at oppgaven først og fremst tar utgangspunkt i en kvalitativ undersøkelse har jeg også valgt å bruke noe kvantitativ data i oppgaven. Jeg har for eksempel brukt statistikk knyttet til andelen deltidsarbeidende menn og

kvinner på Sørlandet. Dette har jeg valgt å ta med for å supplere til de kvalitative intervjuene. Hadde jeg imidlertid utelukkende tatt i bruk kvantitativ metode ville jeg, som jeg vil diskutere avslutningsvis, fått en annen type data eller informasjon enn den oppgaven nå innehar.

3.3. utfordringer ved bruk av kvalitativ metode generelt og intervju spesielt

Bruk av intervju som metode skiller seg fra andre metoder innenfor samfunnsforskningen ved at metoden innebærer en aktiv produksjon av data som ikke eksisterer uten forskerens innblanding. Observasjon eller tekstanalyse som metode er for eksempel ikke avhengig av forskerens intervensjon for å eksistere (Silverman, 2004, s. 59-69). Data samlet inn gjennom intervju er imidlertid avhengig av en forsker og åpner derfor for diskusjon knyttet til hvorvidt man som forsker har mulighet til å være verdinøytral i møte med kvalitative data eller om man blir påvirket av de normative verdiene man innehar (Becker, 1967, s. 239).

Den amerikanske sosiologen Howard Becker argumenterer for at dilemmaet rundt hvorvidt man skal være verdinøytral som forsker innenfor sosiologien er et ikke-eksisterende dilemma (Becker, 1967, s. 239). Isteden hevder han at man ikke har mulighet til å være verdinøytral i arbeid med sosiale utfordringer og mennesker. Verdiene våre vil alltid ligge til grunn for det arbeidet man gjør. For å unngå forhåndsantakelser og *bias* i forskningen hevder Becker at man blant annet må vike unna sentimentalitet i anvendelse av kvalitativ forskning (Becker, 1967, s. 246). Å unngå sentimentalitet vil i denne sammenhengen handle om å godta risikoen at man kan få data eller finne funn man kanskje ikke liker ut fra våre verdier eller sympati.

I møte med informantene mine gikk jeg inn med en viss forforståelse. Etter å ha lest meg opp på teori og annen relevant forskning på feltet hadde jeg blant annet en forventning til at informantene ville anse situasjonen de befant seg i som utradisjonell. Med dette som utgangspunkt forventet jeg også at informantene ville føle på et behov for å forsvare situasjonen deres som deltidsarbeidende. Slik viste det seg ikke å være. En fare ved kvalitativ forskning er å drive med *kirsebærplukking* blant sitater og data for å få frem de funnene man som ikke-verdinøytral forsker forventer å finne (Erickson, 2009, s. 73). Dette har jeg vært bevisst på i analysen av mine data. Til tross for at jeg hadde en forventning til enkelte av forskningsspørsmålene i undersøkelsen gikk jeg inn i forskningsprosjektet med en åpenhet og aksepterte risikoen knyttet til å finne funn som går imot det man forventer å finne. Da noen av funnene viste seg å være annerledes enn hva jeg forventet anså jeg dette isteden som interessante funn og har i analysedelen vært åpen om dette.

3.4. Utvalg og rekrutteringsprosess

Utvalget for undersøkelsen omfatter fem deltidsarbeidende menn. Informantene er alle i sine yrkesaktive år og er bosatt på Sørlandet. De hører til ulike arbeidsplasser og har, ut ifra det jeg kjenner til, ikke noe relasjon til hverandre. Jeg har gjennomført ett intervju med hver av informantene. Antallet informanter var ikke planlagt på forhånd, men jeg hadde som mål å få gjennomført mellom fem og syv intervjuer. Dette for å få noe sammenligningsgrunnlag mellom de ulike intervjuene. Det skulle vise seg at rekrutteringsprosessen ble ganske så utfordrende. Med tanke på den lave andelen deltidsarbeidende menn på Sørlandet var jeg forberedt på at det kunne være vanskelig å få tak i informanter og valgte derfor å bruke både nettverk og sosiale medier for å rekruttere. I tillegg fikk informantene som stilte til intervju tildelt et gavekort som kompensasjon for medgått tid. Både veilederen min og jeg tok i bruk det vi hadde av kontakter og forsøkte å komme i kontakt med deltidsarbeidende menn. Dette resulterte i kontaktopplysningen til seks potensielle informanter. Fem av disse mennene ønsket å stille til intervju. Jeg startet rekrutteringsprosessen i november, og etter å ha gjennomført fem intervjuer valgte jeg i februar å forsøke å få tak i flere respondenter ved å legge ut en forespørsel på min private Facebookside⁴. Dette gav ikke resultater og jeg slo meg til ro med utvalget jeg hadde.

Til tross for at det har vært utfordrende å få tak i informanter vil jeg argumentere for at utvalget er passende for oppgavens omfang. Oppgavens formål har aldri vært å studere omfang eller sammenlikne fellestrekk ved deltidsarbeidende menn som kan generaliseres. Isteden har jeg vært interessert i å forstå, og sette meg inn i, menns fortellinger om deltidsarbeid, noe som er et lite utforsket felt.

3.4.1. Informantene

Informantene kommer fra ulike deler av Norge, hvorav tre av dem er født og oppvokst på Sørlandet, mens to er tilflyttere. Alle var bosatt og arbeidet på Sørlandet ved intervjutidspunkt. Tre av mennene er gift, hvorav to lever i heterofile ekteskap og har barn, mens den siste av de gifte informantene lever i et homofilt ekteskap uten barn. Av de to ugifte

⁴ Facebookinnlegget: «Hei Facebookvenner. Dette semesteret skriver jeg en masteroppgave ved Universitetet i Agder som undersøker sammenhenger mellom kjønn, religion og deltidsarbeid på Sørlandet. I den anledning er jeg på utkikk etter mannlige deltidsarbeidere, bosatt på Sørlandet, som kunne tenke seg å svare på noen spørsmål knyttet til deres hverdags- og arbeidsliv. Intervjuet vil ta rundt 30 minutter og alle opplysninger vil selvsagt bli anonymisert før publisering. Som takk for deltakelsen vil du bli tildelt et gavekort til bruk i Kvadraturen. Ta kontakt i innboksen for mer informasjon.»

informantene var han ene i ferd med å flytte sammen med sin kvinnelige kjæreste på intervjuetidspunktet, mens han andre bodde alene uten ektefelle og barn.

Utvalget består med andre ord av menn i svært ulike livssituasjoner. For å gjøre oppgaven mer leservennlig og oversiktlig har jeg valgt å gi informantene fiktive navn og kommer til å gi en kort presentasjon av hver av informantene. Informantene har fått de fiktive navnene Trond, Kåre, Mikkel, Ole og Erik.

Trond er en ung mann i tjuårene. Han arbeider innenfor helsesektoren og har gjort det siden han ble yrkesaktiv. Trond arbeider ufrivillig deltid og skulle dermed egentlig ikke vært en del av studiens utvalg. Dette fordi undersøkelsen først og fremst var ment å omhandle menn i frivillig deltidsarbeid. Denne misforståelsen skyldtes en kommunikasjonssvikt, men jeg bestemte meg likevel for å gjennomføre intervjuet som planlagt. Etter intervjuet skjønnte jeg at historien til Trond kunne være av interesse for oppgaven. Trond sin opplevelse av å være i ufrivillig deltidsarbeid viste seg å være svært annerledes enn informantene som frivillig arbeidet deltid. Jeg har derfor valgt å inkludere intervjuet med Trond i oppgaven min. Jeg vil også hevde at det i videre forskning hadde vært interessant å ta for seg en komparativ analyse mellom menns opplevelse av frivillig og ufrivillig deltid.

Jeg ble også kjent med Kåre i løpet av prosjektet. Kåre er en singel mann i femtiårene som bor alene uten barn. Han jobber innen produksjonsindustrien og har vært i samme bedrift de siste 10-11 årene. For noen år siden valgte Kåre å gå over til å arbeide som ringevikar på arbeidsplassen og har siden dette arbeidet deltid. På fritiden er Kåre glad i å reise og sykle og bruker også en god del tid på å lese og skrive om geografi.

En av de andre mennene jeg kom i kontakt med er Mikkel. Mikkel er en middelaldrende familiefar fra Sørlandet. Mikkel er gift og har flere barn. Han verdsetter familieverdier og den religiøse troen sin og er engasjert i både hus- og menighetsarbeid. Mikkel arbeider innenfor en kristen organisasjon på Sørlandet og har gjennom store deler av livet drevet med kristent arbeid, både lønnet og ulønnet.

Den fjerde informant er Ole. Ole er i starten av førtiårene og arbeider innen utdanningssektoren. Han bor sammen med ektemannen og to hunder. Paret har ingen barn, men har i perioder fungert som avlastningshjem. Ole har flere universitetsutdanninger og har arbeidet innenfor mange ulike yrker. Han er ikke født og oppvokst på Sørlandet, men har bodd her de siste årene.

Erik er den siste informanten jeg skal presentere. Erik er en middelaldrende mann bosatt på Sørlandet. Han kommer opprinnelig utenbysfra, men har tilbrakt store deler av oppveksten og hele sitt voksne liv på Sørlandet. Erik er gift og har flere barn. Kona hans arbeider mye, og Erik har derfor vært en del hjemme med barna. I likhet med Ole har Erik også vært innom flere yrker, men arbeider nå innen utdanningssektoren.

Grunnet den lave andelen deltidsarbeidende menn på Sørlandet kommer jeg av anonymitetshensyn ikke til å gi en ytterligere presentasjon av de enkelte informantene.

3.5. Gjennomføring av intervjuene

Fire av intervjuene ble gjennomført på ulike møterom ved Universitetet i Agder. Informantene fikk beskjed om at de selv fikk velge hvor intervjuene skulle foregå, så lenge det var et sted hvor det ikke var et høyt støynivå. Fire av informantene ønsket som sagt å ta intervjuet ved universitetet, mens den femte informanten gjerne ville ta intervjuet på arbeidsplassen hans. Begge lokalene fungerte fint med tanke på lydopptaker og støynivå. Det virket imidlertid som om informanten som ble intervjuet på sin egen arbeidsplassen i større grad klarte å slappe av under intervjuet og fortalte mer uoppfordret rundt temaene jeg presenterte. Det er mulig at dette var en ren tilfeldighet, men det kan også være et tegn på at trygge intervjurammer kan være med på å påvirke intervjuprosessen. Det kan derfor tenkes at opplevelsen av å foreta intervjuet på det som var en nokså ukjent arena, nemlig universitetet, for de andre informantene kan ha vært med på å påvirke stemningen rundt intervjuene. Jeg var dermed oppmerksom på å forsøke å gjøre informantene så komfortable som mulig og lette stemningen med litt hverdagsprat før selve intervjuprosessen startet. Dette for å skape en atmosfære hvor det er mer sannsynlig at informantene åpner seg opp rundt de aktuelle temaene (Thagaard, 2003).

Selve intervjuprosessen startet jeg ved å presentere meg selv og prosjektet. Jeg gikk gjennom informasjonsskrivet⁵ muntlig før informantene fikk dette tildelt for gjennomlesing. Informantene hadde fått en del av informasjonen i skrivet på mail eller telefon tidligere, men ikke som et formelt dokument. For å forhindre at informantene haster seg gjennom å lese informasjonsskrivet ville jeg ved gjentakelse av lignende prosjekt sendt informasjonsskrivet på forhånd til informantene.

⁵ Lagt ved som vedlegg 1.

Etter gjennomgang av informasjonsskrivet spurte jeg om tillatelse til bruk av lydopptaker, noe samtlige av informantene samtykket til. Informantene ble bedt om å signere samtykkeerklæringen og intervjuet startet. Valget om å bruke lydopptaker ble tatt for å unngå å miste viktig informasjon. Ved kun å ta notater i en intervjuopprosess har man som regel bare mulighet til å notere ned det man mener er viktigst der og da, og kan kanskje gå glipp av detaljer som skulle vise seg å være viktige ved senere analyse. Jeg vil også argumentere for at bruk av lydopptaker øker oppgavens validitet da det gir mindre risiko for subjektive tolkninger av informantenes beretninger. Dette fordi selve analysen tar utgangspunkt i ordrette data. Det kan likevel oppleves som skremmende og unaturlig for informantene å vite at samtalen tas opp på bånd, dette kan igjen være med på å påvirke intervjuopprosessen. Jeg forsøkte dermed å gjøre informantene trygge på at alle lydopptak ville slettes ved prosjektslutt og at dersom de på noe som helst tidspunkt både under og etter intervjuopprosessen ønsket å trekke seg fra prosjektet så hadde de mulighet til det.

Selve strukturen på intervjuene startet med noen enkle spørsmål. Dette ble gjort både for å få samtalen i gang, men også for å få mer innsikt i informantenes bakgrunn. Videre tok jeg utgangspunkt i en tematisk guide under intervjuene. Guiden ble ikke fulgt til punkt og prikke, men var mer ment som en huskeliste for hva slags tema vi skulle bevege oss inn på i løpet av samtalen. Dette valgte jeg å gjøre for å gi intervjuene et mest mulig preg av en hverdagslig samtale. I noen av intervjuene gikk denne prosessen naturlig og informantene dekket selv flere av temaene gjennom sine fortellinger, mens det på den andre siden var enkelte av informantene som ikke var like snakkesalige og som i større grad hadde behov for konkrete spørsmål de kunne svare på.

Jeg forsøkte så langt det lot seg gjøre å ikke ta ordet for mye under intervjuene. Jeg informerte også informantene om dette på forhånd. Til tross for en noe mer krevende transkriberingsprosess valgte jeg likevel å benytte meg av oppmuntrende ord som «mhm», «ja», og «ikke sant» i de intervjuene jeg følte informantene hadde behov for det. Andre ganger var det nok med et nikk eller et smil.

Jeg avsluttet hvert intervju med å spørre om informantene hadde noe mer de ønsket å tilføye eller om de ønsket å rette opp i noe av det som var blitt sagt under intervjuet. Ingen av informantene hadde noe de ønsket å rette opp i, men enkelte av informantene kom med tilleggsinformasjon.

3.6. Forskning og etikk

Innenfor kvalitativ forskning er det flere etiske dilemmaer man som forsker må være bevisst over. Først og fremst er det viktig at informantene er klar over hva slags rettigheter de har (Jacobsen, 2016, s. 47). Forskningsetikken er spesielt opptatt av kravene om informert samtykke, personvern og informantenes krav om å bli korrekt gjentatt (Jacobsen, 2016, s. 51-52). For å verne om disse kravene har all forskning som inneholder personopplysninger meldeplikt til NSD. Forskningsprosjektet mitt ble dermed meldt inn og godkjent av NSD⁶ før jeg startet med intervjuene. For å ivareta informantenes personvern har de alle signert en samtykkeerklæring. Samtykkeerklæringen inneholder informasjon om prosjektet samt informasjon om informantenes krav og rettigheter knyttet til personvern. Informantene ble blant annet gjort oppmerksomme på at alle personopplysninger vil slettes ved prosjektslutt og at de har rett til å trekke seg fra prosjektet om de skulle ønske det. Personvern er viktig fra et etisk ståsted, men det kan også føre til utfordringer dersom noen av informantene ønsker å trekke seg fra studiet. Dette er et dilemma jeg ikke har behøvd å ta stilling til i denne studien, da ingen av informantene har trukket seg fra prosjektet.

Når det gjelder informantenes krav om å bli gjentatt korrekt har jeg også valgt å transkribere alle intervjuene. Dette for å få en høyest mulig korrekthet når jeg gjennom oppgaven siterer informantene. Jeg har imidlertid valgt å skrive om alle sitatene til bokmål, dette for å opprettholde personvern og unngå at informantene kan gjenkjennes gjennom dialekter. Jeg har likevel beholdt det muntlige preget i transkriberingen, dette har ført til at enkelte av sitatene inneholder grammatikkfeil på setnings- og ordnivå.

Som allerede påpekt vil alltid forskerens virkelighetsforståelse prege både kvalitative og kvantitative studier (Becker, 1967, s. 243.) En utfordring med kvalitative studier kan være at historiene til informantene kan bli misforstått eller fortolket på en slik måte at informantene ikke kjenner seg igjen. Samtidig innebærer all forskning ulik grad av teoretisering og fortolkning. Jeg har imidlertid forsøkt å la informantenes fortellinger komme til ordet, og benyttet meg av et teorimangfold for å forsøke å sette deres historier inn i en større sammenheng.

Når det gjelder personvern kan det også tenkes at enkelte av informantene vil kunne gjenkjennes gjennom studien, da andelen deltidsarbeidende menn på Sørlandet er lav. Dette

⁶ Godkjenning fra NSD lagt ved som vedlegg 2.

vil først og fremst gjelde personer som kjenner informantene godt. Jeg har i all hovedsak forsøkt å anonymisere informantene så langt det lar seg gjøre. Jeg utelater for eksempel informasjon om hvor mange barn informantene har og beskriver ikke arbeidet deres noe utover hva slags sektor de arbeider innen. Videre har jeg også, i tråd med regler for personvern, oppbevart alt av sensitiv data utilgjengelig for andre personer. Jeg har benyttet meg av den passordbeskyttede skytjenesten OneDrive for å oppbevare de transkriberte intervjuene og har hatt lydopptaker låst inne i et separat skap ved Universitetet i Agder.

3.7. Metodologiske utfordringer

I møte med informantene kommer det frem at spørsmålene mine tvinger dem til å tenke over tematikk de ikke er vant til å tenke over. Jeg stiller de flere spørsmål knyttet til livssyn, verdier og mansrollen. Disse temaene kan oppleves som personlige, men også private. Intervjuer er et resultat av en sosial interaksjon mellom forsker og informant (Brinkmann & Kvale, 2015, s. 22). Forholdet mellom intervjuer og informant kan dermed være med på å prege intervjuprosessen og funnene som kommer frem. Hvordan man som intervjuer fremstår kan være med på å påvirke informantenes reaksjoner. Forskerne Barry Glassner og Jody Miller (2016, s. 54) trekker frem intervjuerens kjønn, alder og personlige egenskaper som faktorer som kan være med å påvirke informantenes opplevelse av intervjuet. Hvorvidt de kvalitative funnene ville blitt annerledes dersom det var en annen intervjuer som gjennomførte intervjuene vil forbli spekulasjon. Isteden er det viktig å merke seg at det kan tenkes at min posisjon som ung kvinne kan ha vært med på å påvirke de mannlige informantenes beretninger om mansrollen og likestilling. Til tross for at dette ikke var noe jeg der og da opplevde under intervjuene, er det en mulighet for at informantene ville vært mer åpne om maskulinitet og opplevelsen av kjønn overfor en mannlig intervjuer.

Det er også viktig å bemerke seg at jeg ikke forsøker å fremstille en objektiv sannhet gjennom denne oppgaven. Som nevnt tidligere vil all kvalitativ forskning være preget av forskerens forforståelse, verdisyn og fortolkning. Det er ikke sikkert jeg har forstått alt som informantene har sagt og gjort på den måten de selv har forsøkt å fremstille det. En annen forsker ville kanskje tolket funnene ulikt fra hvordan jeg har tolket de. Jeg vil også presisere at funnene mine er belyst ut ifra de perspektivene jeg har presentert i teoridelen. Jeg har også valgt å ta med flere av informantenes sitater i analysedelen, slik at leseren selv får en mulighet til å gjøre seg opp egne refleksjoner rundt funnene. På grunn av oppgavens tolkende tilnærming vil funnene heller ikke kunne anses som en avsluttende analyse. Jeg vil isteden konkludere

med at i akkurat dette utvalget, med de presenterte spesifikke tilnæringsmåtene, har jeg kommet frem til en rekke funn som gjør seg gjeldene for oppgavens problemstilling.

4. Empirisk analyse

I presentasjon av annen relevant forskning på feltet pekte jeg på at det å arbeide deltid er et kjønnssegregert fenomen. I 2017 var rundt 46% av sysselsatte kvinner i Agderfylkene deltidsarbeidende, mens den samme statistikken viser at nærmere 13% av sysselsatte menn i Agder arbeidet deltid i samme periode (Statistisk Sentralbyrå, 2018). Andelen kvinner som arbeider deltid på Sørlandet er vesentlig høyere enn andelen menn som arbeider deltid. Menn som arbeider deltid bryter dermed med kjønnede forventninger knyttet til koblingen mellom kjønn og arbeid.

Gjennom de kvalitative intervjuene jeg har gjennomført hadde jeg dermed et ønske om å få kunnskap knyttet til tre hovedtemaer:

- begrunnelser for deltidarbeid blant menn på Sørlandet
- opplevelser av deltidarbeid blant menn på Sørlandet
- holdninger til kjønn, maskulinitet og likestilling blant mannlige deltidarbeidere på Sørlandet

Analysedelen er delt inn i tre underkapitler. Innledningsvis presenterer jeg informantenes begrunnelse for deltidarbeid og diskuterer dette opp mot teorier om individualisering, selvrealisering og farsrollen. Neste underkapittel handler om kjønnede forventninger knyttet til arbeid og forsørgerrollen. I denne delen av oppgaven trekker jeg inn tidligere forskning gjort på feltet og diskuterer religionens betydning for livsvalg. Underkapittel tre undersøker hvorvidt informantene gjør eller omgjør kjønn i hverdagen.

Overordnet vil alle funnene diskuteres ut ifra kjønnsteori med hovedfokus på maskulinitetsforhandling.

4.1. Begrunnelse for deltidarbeid

Magnussen et al. (2012, s. 217) har tidligere vist til flere eksempler hvor kvinner har gått ut i media for å forsvare sitt valg om å arbeide deltid. Det kan se ut til at flere sørlandske kvinner har hatt behov for å forsvare deltidarbeidet og at de ofte forsvarer dette med muligheten til å være en bedre omsorgsperson for barna. De arbeider deltid «for barnas beste» (Magnussen,

Mydland & Kvåle, 2005, s. 196). I denne delen av oppgaven ønsker jeg å belyse hvordan utvalgets mannlige informanter begrunner og eventuelt forsvarer sitt valg om å arbeide deltid.

4.1.1. Individualisme og selvrealisering

Kåre, en av mennene jeg intervjuet, sa opp sin faste stilling i produksjonsindustrien for noen år siden fordi han ønsket å ha mulighet til å ta litt forskjellige vikarjobber. Han tok et valg som bunnet i det han beskriver som et ønske om å i større grad ha mulighet til å styre tiden selv. Kåre oppgir at han er svært fornøyd med tilværelsen som deltidsarbeidende mann og håper han får muligheten til å arbeide deltid frem til han blir pensjonert. Når jeg spør han hva det er som gjør at han trives så godt med å arbeide deltid svarer han følgende:

«Nei (...) jeg trives jo ikke med den der faste hverdagen som jeg ... når jeg vet hva jeg skal gjøre liksom hver dag resten av livet frem til jeg ... eller, frem til jeg blir pensjonist da. Det ... den følelsen liker jeg ikke.» (Kåre)

Ut fra samtalen med Kåre kommer det frem at han liker å være aktiv. Sykling er en viktig hobby for ham og han verdsetter å kunne reise på spontane sykkelturer i Norge og Europa. For Kåre blir dermed deltidsarbeidet, og nærmere bestemt stillingen han har som ringevikar, assosiert med muligheten til å fokusere på egne ønsker og fritidsinteresser. Deltiden kobles også til trivsel, mens det å arbeide fulltid kobles til en følelse Kåre ikke liker, og Kåre representerer her på mange måter en ekspressiv tilnærming til individualisering.

Ønsket om å arbeide deltid for sin egen del kommer også frem hos informantene Ole. Ole er i førtiårene og oppgir at han velger å arbeide deltid for å få muligheten til å studere mer. Han forteller åpent om at han gjentatte ganger har vært innom skolebenken og om alle de ulike karrierene han har hatt. Nå sier han at han har funnet en ny retning han ønsker å gå karrieremessig og at han dermed velger å arbeide deltid:

«Nå var det min tur, for nå var mannen min ferdig med skole og har fått seg god jobb og, og sånne ting. Så da var det min tur til å ta den delen nå, og da kan jeg ikke jobbe hundre prosent. Så det er et bevisst valg å ta den jobben på bakgrunn av at jeg har et prosjekt og en plan framover med livet.» (Ole)

Oles valg om å arbeide deltid for egennytte kan knyttes opp mot et utilitaristisk syn på individualisering. Men i videre samtale med Ole forteller han også at han velger å ta videre studier da han tror det vil være viktig for trivselen hans i arbeidet han driver med:

«Men så er jeg jo på jakt etter at jeg skal oppnå noe som gir meg en ... en glede da. Og for at jeg skal liksom få glede av en jobb så må jeg ha kompetanse og da må jeg ha faglig tyngde og. Eller så tror jeg ikke at jeg føler meg komfortabel med å gå i en stilling over lengre tid.»

(Ole)

Både Kåre og Ole oppgir at de arbeider deltid for å få tid til å drive med noe som er viktig for deres egen utvikling og selvrealisering. For Kåre sin del handler det om å ha friheten og muligheten til å drive med sykling og reise, mens det for Ole sin del handler om å trives i, og føle seg komfortabel med, arbeidet han skal drive med.

Det er også interessant å merke seg at Kåre og Ole trekker inn følelser når de skal begrunne valget sitt om å arbeide deltid. Kåre forteller blant annet at han ikke liker følelsen av å ha en satt hverdag, mens Ole trekker deltidsarbeidet opp mot muligheten til å oppnå noe som gir ham en glede. Jeg vil dermed hevde at Kåre og Ole begrunner deltidsarbeidet ut fra deres egne subjektive preferanser og følelser og at de begge kan knyttes til en ekspressiv tilnærming til individualisering.

I samtale med Kåre og Ole kommer kan det se ut til at de er opptatt av selvrealisering og selvutvikling. Disse faktorene mener jeg det er mulig å knytte til den økte individualiseringen som finner sted i dagens vestlige samfunn. Man blir i stadig større grad oppfordret til å sette seg selv i sentrum for eget liv (Beck & Beck-Gernsheim, 2002, s. 22-29). Streben etter å leve et godt og meningsfylt liv er høy i det moderne samfunnet. Kåre velger å arbeide deltid for å få mulighet til å drive med noe som gjør han lykkelig. Han tar med andre ord tak i eget liv og gjør et opprør mot det typiske A4-livet som han assosierer med en følelse han *«ikke liker»*. Kåre tar ansvar for egen lykke. Det samme gjør Ole som oppgir at han velger å prioritere studier for å få muligheten til å *«føle seg komfortabel med å gå i en stilling over lengre tid»* og fordi han *«har et prosjekt og en plan fremover med livet»* (Ole).

Slik jeg tolker situasjonen handler Kåre og Ole her i tråd med teorier om individualiseringstendenser i samfunnet hvor selvrealisering og lykke blir ansett som viktige faktorer for individet. I et individualisert samfunn forventes det i større grad at man tar ansvar for å leve et liv som gjør en lykkelig og at hver enkelt selv har ansvar for å finne ut hvem man er, sette seg mål for fremtiden og deretter skape denne fremtiden selv (Giddens, 1991, s. 70-108).

Videre vil jeg hevde at samtlige av informantene som i dette utvalget arbeider frivillig deltid kan sies å leve i tråd med vår tids individualistiske holdninger, da de alle trekker seg ut fra

samfunnets forventninger om at man som menn skal arbeide heltid så sant man har mulighet til det (Kjeldstad & Nymoene, 2004, s. 9; Magnussen, 2015, s. 20). Likevel er det først og fremst Ole og Kåre som knytter dette valget direkte opp mot egne behov, ønsker og selvrealisering.

4.1.2. Omsorgsrollen og omsorgsmaskulinitet

Hverken Kåre eller Ole har barn. Forsørgerrollen, som Magnussen (2015) presenterer som en viktig del av mansrollen, er dermed ikke like sentral i deres tilfelle og det kan derfor tenkes å være mindre utfordrende for dem å ta valg knyttet til deltidsarbeid. Dette blir også uoppfordret påpekt av Kåre:

«Jeg har jo ikke noe lån eller ... jeg forsørger jo ikke noen. Så ... det er ikke så nøye om jeg har noen fast inntekt liksom.» (Kåre)

I motsetning til Kåre og Oles individualistiske begrunnelser for deltidsarbeid er det for Mikkel og Erik først og fremst familiesituasjonen deres som har vært avgjørende for valget om å arbeide deltid. Mens Erik forteller at konas krevende stilling er grunnen til at han har valgt å arbeide deltid, forteller Mikkel at det primært var familiens avgjørelse om å bli fosterfamilie som gjorde at han gikk over til deltidsarbeid.

Mikkel arbeidet tidligere i et håndverkeryrket. Men da han og kona bestemte seg for å bli fosterforeldre ble de enige om å dele på ei stilling der de ble frikjøpt femti prosent hver. Etter hvert opplevde Mikkel at situasjonen hjemme krevde såpass mye av han at han ønsket å trappe ned på prosentstillingen sin som håndverker.

« (...) så krevde det vel så mye at ... at jeg bare kunne jobbe litt på ... som (håndverkeryrke) og måtte jobbe en del hjemme. Men så, men etter hvert så, så kjente jeg på kallet om å ... om å være ... komme å jobbe med (navn på kristen organisasjon).» (Mikkel)

For Mikkel kan det tenkes at valget om deltidsarbeid også kan knyttes til hans religiøse tro. Etter en tid opplevde han å få det han beskriver som et «kall» til å arbeide i et kristent miljø. Til tross for at kallet han opplevde ikke knyttes direkte til beslutningen om å arbeide deltid, kan det likevel tenkes å ha en sammenheng da Mikkel forteller at stillingen han gikk inn i hos den kristne organisasjonen var en deltidsstilling. Mikkel uttrykker at han er fornøyd med valget og er veldig tydelig på at han finner arbeidet han gjør meningsfylt.

«Misjon er jo noe som ligger på hjertet mitt, og det var jo, jeg var jo nitten år når jeg selv kjente kallet til å reise ut i misjonen og ut til å fortelle om Jesus og det ... det lå liksom ikke,

det var liksom ikke noe naturlig, eller, jeg så ikke den komme for å si det sånn. (...) Men etter å ha vært ute i mange år også kommet tilbake igjen, så er det noe som, som ligger meg på hjertet og en lyst med å hjelpe andre i den, i den veien. Så det har vært veldig flott og fint og vært her (snakker om arbeidsplassen).»

Både når han ser tilbake på valget om å bytte arbeid, og tidligere valg knyttet til det å starte med misjonsarbeid, så forteller Mikkel om en avgjørende faktor, nemlig hans relasjon til Gud. Han forklarer at valgene han har tatt styres av en religiøs påvirkningskraft som han beskriver som «kall». Kallstankegangen er svært viktig i Mikkels historie. Dette kommer jeg tilbake til når jeg skal diskutere religionens betydning for livsvalg i kapittel 4.2.2.

Som allerede nevnt så sluttet Mikkel i håndverkeryrket og gikk over til å arbeide i en kristen organisasjon. Han gikk etter eget ønske inn i det nye arbeidet med en stilling på 60-80 prosent, lik den prosentstillingen han oppgir at han har på intervju tidspunktet. I tillegg til innsatsen det krever å være fosterforelder, har helsa til Mikkels kone blitt svekket de siste årene, noe som førte til at han ønsket å fortsette å ha muligheten til å hjelpe til mer hjemme.

« (...) helsa til kona har vært (...) veldig utfordrende. Så det har gjort at en måtte ta noen valg der. At en ... ja, måtte være, tre litt mer tilbake enn en hadde ønsket ellers kanskje.» (Mikkel)

Sitatet ovenfor skiller seg ut fra resten av materialet da Mikkel benytter seg av et pronomenbytte. Mikkel bruker pronomenet «en» istedenfor «jeg» når han begrunner deltidsarbeidet sitt. Ordet «en» blir ofte brukt i situasjoner hvor man viser til allment innhold og det kan derfor oppfattes som om Mikkel i denne forklaringen generaliserer handlingen sin til noe «alle» som befinner seg i en liknende situasjon som han ville gjort. Det kan dermed virke som om Mikkel, i tråd med hans verdier, ser dette valget som det allmenne riktige å gjøre. Han sier at han ikke hadde ønsket å arbeide deltid hvis det ikke var for situasjonen han befant seg i på det tidspunktet, men at han likevel velger å ofre lønnet arbeid for å gi omsorg for kona som er syk, slik «en» skal gjøre i en slik situasjon. Omsorgsansvaret virker dermed å stå sterkt hos Mikkel.

I likhet med Mikkel forteller Erik at det var familiesituasjonen som ble den avgjørende faktoren i valget om deltidsarbeid. Erik forteller at kona fikk et jobbtilbud da han selv fremdeles var student og at det da kjentes naturlig at han skulle være mer hjemme med barna.

«Hun fikk først sin jobb i (navn på norsk by), da vi bodde i (navn på norsk by). Og da var det fullt kjør på hun sin jobb mens jeg fortsatt gikk på skole og da ... når jeg begynte å jobbe etter

hvert da, fordi det tok litt tid, så var det egentlig naturlig at, for vi fikk barn da, at en var mer hjemme enn den andre og da var det naturlig at det var meg da. Fordi hun kunne ikke gjøre noe fra ellet til når hun jobber på (navn på internasjonal organisasjon). Så da ble det på en måte naturlig...» (Erik)

Det interessante med Eriks begrunnelse er at han beskriver det som «naturlig» at det var han som skulle være mest hjemme med barna. Denne oppfatningen av hva som er «naturlig» kan sies å være svært annerledes enn hva som tradisjonelt har blitt ansett som «naturlig» når det gjelder fordeling av omsorgs- og lønnsarbeid. Når Erik forteller at for han og kona så falt det seg naturlig at det var han som skulle være hjemme med barna så vil jeg argumentere for at dette er en moderne måte å forhandle eller omgjøre kjønn på.

Erik har arbeidet deltid i flere år og jeg spør han om han ønsker å fortsette å arbeide deltid etter hvert som barna blir voksne. Han svarer at han ikke har tenkt så mye over situasjonen fremover, men at han allerede har tatt på seg en noe større prosentstilling med lønnet arbeid og forteller at dette har en klar sammenheng med at barna er blitt mer selvstendige, men også fordi han trives såpass godt på den arbeidsplassen han er nå.

«Og nå som barna er større (...) er det en del av grunnen til at du har gjort det? (gått over til en større prosentstilling)» (Intervjuer)

«Ja, det er en del av grunnen. Men også at det er, det går. Ja, jeg liker meg på jobb. Så det har litt med det også å gjøre. Men mest, mest hovedgrunnen at ungene har blitt eldre da.» (Erik)

Det kommer altså frem i samtale med Erik at noe av grunnen til at han har gått over i ei større prosentstilling er fordi han trives såpass godt med det arbeidet han gjør. Han begrunner dermed ikke ønsket om å arbeide mer med økonomiske eller materialistiske goder, men knytter dette ønsket til følelsesmessige goder. Erik presiserer også at hovedgrunnen til at han har tatt på seg ei større prosentstilling på jobb er fordi barna hans har blitt eldre. Omsorgsansvaret som Erik tidligere har begrunnet deltidsarbeidet med er dermed blitt svekket.

Videre presiserer Erik at han ikke har vært tvungen til å arbeide heltid av økonomiske årsaker. Den økonomiske stabiliteten har likevel ikke vært den viktigste årsaken for valget, men den har gjort valget lettere.

«Hun har jo hatt en god stilling når hun jobbet. Sånn at vi har ikke trengt å tenke på at jeg må jobbe så mye i tillegg til at hun jobber. Så det har ikke vært noe nødvendighet, selv om, ja ... Så, vi kunne liksom ... ehm, si oss fornøyd med sånn som det var (...)» (Erik)

Erik forteller at familien klarer seg greit økonomisk. En grei økonomi åpner også for andre muligheter eller løsninger enn at en av forelderen er hjemme for å ta seg av barn og husarbeid. Erik og kona kunne for eksempel ansatt en au pair eller sendt barna i barnehage eller skolefritidsordning slik at Erik også kunne arbeide heltid. En slik arbeidsordning kan tenkes å være mer i tråd med det som blir ansett som en tradisjonell måte å gjøre kjønn og utforme kjønnsroller på. Magnussen (2015, s. 21) peker på at kvinners deltidsrisiko stiger når ektemannen tjener godt, men at dette ikke gjelder for menn (Kjeldstad & Nymoene, 2004, s. 65; Egeland & Drange, 2014, s. 55). Erik har dermed tatt et valg som går imot statistiske data.

Forskning fra Statistisk Sentralbyrå (Kjeldstad & Nymoene, 2004) viser også til statistikk om kjønn og deltid som snakker imot noen av funnene i mitt materiale, blant annet at «for menn innebærer det å være gift omtrent en halvering av risikoen for alle typer deltidsordninger i forhold til å være ugift» (Kjeldstad & Nymoene, 2004, s. 52), samtidig som at «deltid er betydelig mer vanlig blant barnløse menn enn blant fedre» (Kjeldstad & Nymoene, 2004, s. 27). Denne forskningen viser også at fedre utgjør bare 3 prosent av samtlige deltidsansatte (Kjeldstad & Nymoene, 2004). Hos både Erik og Mikkel er det nettopp det faktum at de er gift og har barn som er begrunnelsen for at de arbeider deltid. Deres begrunnelse for deltidsarbeid er dermed begrunnelser som går på tvers av de fleste andre barnefamiliers begrunnelser.

I Erik og Mikkels tilfelle, som jo er de eneste informantene i utvalget som har barn, vil jeg hevde at de konstruerer maskulinitet i lys av moderne verdier og normer. Magnussen (2015) stiller spørsmålet om «forsørgermaskuliniteten er erklært død og begravet» (Magnussen, 2015, s. 8). I tråd med Magnussen vil jeg hevde at forsørgermaskuliniteten i denne studien er av underordnet betydning. Samtidig er både Erik og Mikkel med på å forsørge familien. Men forsørgerrollen ser likevel ut til å ha endret seg, og for Erik sin del er det konen som har forsørgerrollen i familien. På denne måten blir den hegemoniske maskuliniteten som Connell presenterer som en måte å «legitimere og opprettholde de sosiale relasjonene som (...) bidrar til at menn som gruppe har mer økonomisk og symbolsk kapital enn kvinner» utfordret gjennom disse mennenes valg (Connell, 1995, s. 77).

Det som er interessant med historiene til Erik og Mikkel er at de har byttet ut noe av den tradisjonelle familieforsørgerrollen med en omsorgsrolle. Forsørgermaskulinitet blir med

andre ord svekket og erstattet med omsorgsmaskulinitet. Det kan i disse tilfellene virke som den hegemoniske maskulinitetsrollen blir forhandlet og rekonstruert som et resultat av at menns omsorgsrolle har endret seg (Brandth og Kvande, 2003, s. 26-30; Løkke, 2000, s. 51-69). Fra et sørlandsk perspektiv er det også interessant at disse mennene utfordrer og går på tvers av noen av de tradisjonelle kjønnsrolleverdiene som fremdeles står sterkt i landsdelen. Erik og Mikkel forhandler tradisjonelle normer om den mannlige forsørgeren.

I kapittel 4.2.2 vil jeg diskutere omsorgsmaskulinitetens tilstedeværelse i kristendommen. Men det er ikke bare innenfor religiøse arenaer omsorgsrollen knyttes til maskulinitet. Connell peker på at det forekommer noen endringer knyttet til mansrollen og at en av disse handler om hvordan den moderne mannen også kan uttrykke sin maskulinitet gjennom farskap (Connell 1983, s. 22-25). Maskulinitetsrollen og måten man gjør kjønn på kan dermed tenkes å være i forhandlinger. Denne teorien er i tråd med den moderne maskulinitetsoppfatningen som jeg hevder både Mikkel og Erik representerer.

Til tross for at familiestrukturen til Erik og Mikkel bryter med tradisjonelle kjønnsroller, vil jeg likevel argumentere for at disse valgene passer godt med verdier om «det gode liv» på Sørlandet. Disse verdiene knyttes, slik jeg presenterte i teoridelen, blant annet til at *«mor er lengre hjemme med barna, far tar ut kortere fedrepermisjon, flere benytter seg av kontantstøtte (..)»* (Ellingsen & Lilleaas, 2010, s. 11). Dersom man ser bort fra kjønnsrolleinndelingen i sitatet ovenfor, kommer det frem at verdiene som blir presentert i stor grad er verdier knyttet til omsorgs- og familieliv. Mennene som velger å arbeide deltid for å ta større del i familiens omsorgsarbeid handler dermed i tråd med tradisjonelle omsorgsidealer. Dette kan også forklares med mer generelle endringer i mansrollen hvor farskap, som allerede nevnt, blir ansett som en måte å uttrykke maskulinitet på (Connell, 1983, s. 22-25).

4.1.3. Ufrivillig deltid

Mens både Ole, Erik, Kåre og Mikkel forteller om sine bevisste valg knyttet til deltidsarbeid, har Trond en helt annen begrunnelse for sin posisjon som deltidsarbeidende. Trond forteller at han flere ganger har forsøkt å få en større stilling innenfor helsesektoren han arbeider i. Han arbeider ufrivillig deltid og kan kategoriseres som undersysselsatt. Trond arbeider for tiden på en institusjon for ungdom. Denne institusjonen holder ikke døgnåpent, men har bare åpent noen timer hver dag. I samtale med Trond forteller han om dialogene med sjefen om å få en større prosentstilling.

« (...) først fikk jeg jo den der (snakker om en spesifikk stilling) og det begynte med førtito komma noe prosent. (...) Så var det snakk med øverste sjef om at det ikke er nok. «Jeg må ha mer.» Og noen plasser så fikk jeg bare til svar at «de elevene vi har, de er veldig svake. Veldig. De er jo hundre prosent pleietrengende (...). Så hun mente at jeg passet alt... Eller sånn, jeg var så godt kjent med de, at hun ville egentlig bare ha meg der. (...) Så. Jeg fikk egentlig ikke noe mer. Også er det veldig få hundre prosent faste stillinger å få som helsepleiere i kommunen nå i alle fall. Så, ja...» (Trond)

Trond kommer senere i samtalen også inn på at posisjonen hans som deltidsarbeidende har en sammenheng med sjefens ønske om å beholde ham i den stillingen han har.

«Hun er så fiksert på å holde meg der jeg er nå. Hun føler jeg er en viss trygget for de elevene vi har og ... for henne selv. For det er jo jeg som har kontroll der oppe.» (Trond)

Trond begrunner sin posisjon som ufrivillig deltidsarbeidende med at det er sjefen hans som ønsker å beholde ham i den stillingen han nå innehar. Ut ifra svarene til Trond kan det virke som han tar avstand fra ansvarsfølelsen knyttet til ufrivillig deltid og forklarer situasjonen han befinner seg i med to faktorer; mangel på stillinger i kommunen og sjefens nytte av å beholde ham i den stillingen han er i.

Trond forsøker å forhandle med sin kvinnelige sjef men kommer ingen vei. Gjennom samtale med Trond kommer det frem at han opplever å ha et stort handlingsrom i jobben sin, men at dette handlingsrommet likevel er begrenset da han ikke har mulighet til å bli forflyttet. Han befinner seg i en posisjon han ikke vil være i. Tronds misnøye rundt deltidsarbeidet kan koples til både et selvrealiseringsbehov og selvsagt også økonomi og forsørgeransvar. Det kan også ses i lys av nåtidens økte fokus på individets ansvar for å skape og gjennomføre egne livsprosjekt (Giddens⁷, 1991, s.52-55). Det kan dermed tenkes at det oppleves som frustrerende når man ikke kommer i mål med denne realiseringen.

4.2. Om kjønnede forventninger

Tidligere i oppgaven har jeg presentert teorien til West og Zimmermann (1987) som ser kjønn som sosialt konstruerte roller som samfunnet forstår som enten feminine eller maskuline. I denne sammenhengen blir kjønn forstått som ulike normer som kvinner og menn må følge for å bli akseptert i rollen som mann eller kvinne.

⁷ Giddens snakker om selvrefleksivitet og selvidentitet (Giddens, 1991, s. 52-55) i denne sammenhengen. Grunnet oppgavens omfang vil jeg ikke ta i bruk disse begrepene i diskusjonen.

I og med at rollen som mannlig deltidsarbeidende går på tvers av tradisjonelle kjønnsroller og statistiske data kan det tenkes at flere av informantene kommer i konflikt med det mange oppfatter som den «korrekte» måten å gjøre kjønn på. I samtale med informantene valgte jeg derfor å rette fokus mot om de hadde kjent på noen forventninger fra samfunnet knyttet til at de som menn burde arbeide heltid. Videre var jeg også opptatt av å finne ut om de hadde opplevd noen negativ respons på situasjonen de befant seg i.

4.2.1. Om å forsvare et livsvalg

«Kjenner du på noen forventninger fra samfunnet? Fra nærmiljøet ditt? På at du som mann burde jobbet heltid?» (Intervjuer)

«*Neei.*» (Kåre)

«Nei? Det er ikke noe du opplever?» (Intervjuer)

«*Neei.*» (Kåre)

«Nei.» (Intervjuer)

(Pause)

«Det kan jeg ikke si. Ikke noe annet enn at jeg kanskje selv syntes at jeg burde ha jobbet ... jobbet mer liksom. Kanskje bidratt litt mer til samfunnet og betalt skatt og sånn. Det burde jeg jo egentlig gjort.» (Kåre)

Når jeg spør Kåre hvorfor han føler at han burde ha jobbet mer svarer han med at «*det er jo det en egentlig skal gjøre da*» (Kåre). Han sier videre at han tror det er en forventning fra samfunnet at en skal jobbe heltid og betale skatt og bidra, men at disse tankene ikke er noe som påvirker ham i særlig stor grad. I samtale med Kåre er det tydelig at han i første omgang er klar på at han ikke kjenner på noen forventning fra samfunnet. Jeg valgte likevel å pause samtalen for å gi ham tenkerom. Det kan derfor tenkes at informanten kjenner på et press om å supplere det klare «neiet» han først gir. Til tross for at informanten kanskje kjenner på behovet for å supplere svaret sitt kommer det likevel ikke frem noen ny informasjon om at han har opplevd noen forventninger utenifra, men at denne mulige forventningen først og

fremst kommer fra han selv. Kåre spesifiserer heller ikke at dette er en forventning som er knyttet opp mot menn og arbeid, men snakker heller, slik jeg tolker samtalen, om en generell oppfatning av hva det innebærer å være en ansvarlig medborger i en velferdsstat.

Videre stiller jeg også Ole spørsmålet om han har kjent på noe negativ respons knyttet til valget om å arbeide deltid og får et svar som er ganske likt det Kåre svarer.

«Ikke som jeg kan komme på nå. Men det er vel egentlig mer det at jeg må forklare meg selv.»
(Ole)

Ole forteller om opplevelser der han føler han må forklare seg når andre påpeker at han ikke er på arbeid hver dag.

«Du er ikke her hver dag?» sa dem i begynnelsen. «Nei, men det er fordi jeg går på skole» liksom, eller: «fordi at jeg har en annen jobb óg» liksom. (...) Så, ehm, det er nok mer overfor meg selv tror jeg. Tror ikke det er så mange som tenker, har ikke følt at det er så mange som tenker sånn da.» (Ole)

Ole forteller at forklaringsbehovet han kjenner på først og fremst er rettet mot han selv da han kjenner på et behov for å overbevise seg selv om at det er i orden at han ikke arbeider fullt.

«Men kanskje noen synes det er litt rart at jeg faktisk er (alder) og er i gang igjen. Men det tenker jeg bare er positivt for meg selv da (ler). Men jeg har ikke opplevd noe tabu i den grad nei. Jeg har ikke det...» (Ole)

I likhet med Ole forteller Kåre at han heller ikke har kjent på noe negativ respons knyttet til situasjonen som deltidsarbeidende mann. De kjenner begge på et behov for å forsvare valget overfor seg selv fra tid til annen, men trekker ikke diskusjonen omkring kjønn inn i svarene sine.

Når jeg snakker med Erik er også han klar på at han ikke har kjent på noe negativ respons knyttet til valget om å arbeide deltid.

«Har du fått noen negativ opplevelse av å jobbe deltid? Har du kjent på noe, altså noen forventninger fra de rundt deg? Fra samfunnet? Fra deg selv?» (Intervjuer)

«Nei, jeg tror ikke det.» (Erik)

«Nei? Ikke noen respons som har vært ubehagelig?» (Intervjuer)

«Nei, det tror jeg ikke.» (Erik)

Erik er imidlertid opptatt av at hans opplevelse av å arbeide deltid er svært positiv. Han beskriver muligheten til å arbeide deltid med at det *«egentlig har vært midt i blinken»* (Erik).

Trond derimot, som arbeider ufrivillig deltid, er ikke i en posisjon hvor han føler han må forsvare valget sitt, da det ikke er et valg han selv har tatt. Men han har likevel en litt annen oppfatning av hvordan det oppleves for han å arbeide deltid.

«Det blir jo liksom litt sånn nederlag når jeg er mann og ikke jobber fullt. Føler jeg.» (Trond)

Videre forteller Trond at han opplever at man som mann er forventet å ha en forsørgerrolle og at det i stor grad er økonomien som gjør at han ønsker å arbeide heltid.

I mitt materiale kommer det frem at Trond er den eneste som fokuserer på forsørgerrollen som ideal når jeg stiller spørsmål om opplevelser rundt det å arbeide deltid. De andre informantene fokuserer på hva de «selv» tenker og føler. Med tanke på at utvalget bare består av én informant som arbeider ufrivillig deltid og fire informanter som arbeider frivillig deltid, vil jeg ikke trekke noen større konklusjon ut av denne sammenlikningen. Isteden ønsker jeg å påpeke at dette funnet gjør seg gjeldende for akkurat dette utvalget. For videre forskning ville det likevel vært interessant å gå i en dypere undersøkelse hvor maskulinitetsfølelsen hos menn i frivillig og ufrivillig deltid ble sammenliknet.

4.2.2. Om religionens betydning for livsvalg

I undersøkelsen min har jeg vært interessert i å få tak i hvilke bakenforliggende verdier eller verdisyn som har vært styrende for valget om deltidsarbeid. Jeg har derfor stilt informantene spørsmål om religion og livssyn. Som nevnt i teoridelen har tidligere forskning også vist sammenhenger mellom religiøs aktivitet og skepsis til likestilling på Sørlandet (Magnussen, Repstad og Urstad, 2012 s. 214). Med fokus på lønnet arbeid som indikator på likestilling ønsket jeg derfor å undersøke om det er noen sammenheng mellom religiøs aktivitet og deltidsarbeid blant mennene jeg har intervjuet.

I motsetning til Kåre og Ole, som forteller at de til tider føler de må forsvare valget sitt overfor seg selv, forteller Mikkel at han føler seg svært sikker i beslutningen sin. Når vi snakker om hvorvidt han har møtt på noe negativ respons knyttet til at han arbeider deltid forteller han at han i grunn ikke bryr seg så mye om hva andre skulle mene.

«Nei, jeg har ikke opplevd noe negativt. Men samtidig så kjenner jeg vel på at det er noe som jeg har valgt og (...) jeg føler meg trygg på det. At det ... de kan si hva de vil.» (Mikkel)

Sitatet fra Mikkel om at han føler seg trygg på valget sitt kan tenkes å ha en sammenheng med hans religiøse tilknytning. Mikkel forklarer, som presentert i kapittel 4.1.2, flere av livsvalgene sine med at han har opplevd å få ulike «kall». Disse kallene, som kommer fra Gud, kan tenkes å være med på å rettferdiggjøre og legitimere valgene han tar. For Mikkel, som er åpen om religionens betydning i livet hans, kan det dermed tenkes at det ikke er så viktig hva samfunnet eller folk rundt ham mener om valgene han tar. Det å følge Guds kall er overordnet.

Av informantene jeg har intervjuet er det bare Mikkel som forteller at han er religiøs. Mikkel snakker gjentatte ganger om religionens betydning for livsvalgene han tar. Han forteller blant om hvordan han har opplevd at Gud har talt til han når han har stått ved vanskelige veiskiller. Ett av disse kallene kommer tydelig frem når Mikkel snakker om hans tid ute i misjonsarbeid.

«Det var plantet en menighet blant dem som var stor nok til å gå videre. Så vi, vi opplevde det på en måte som et kall at nå var ... tiden vår er ferdig og tiden til å flytte hjem.» (Mikkel)

Videre forteller Mikkel at det å reise tilbake igjen til Norge var noe av det vanskeligste han har gjort. Likevel flyttet han og familien hjem igjen. Dette viser at Mikkel vier sin tillit til Gud og stoler på at kallene han får er det riktige å gjøre, til tross for at det kan kjennes feil eller vondt.

Jeg vil også argumentere for at Mikkels religiøse tro også kan koples til teorier om individualisering. Mikkel er på den ene siden med i ledelsen for en kristen konservativ organisasjon. Han peker også på at flere viktige livsvalg er tatt gjennom personlige opplevelser knyttet til kall fra Gud. Disse personlige kallene fra Gud gir tilpasset veiledning for nettopp hans liv. Denne veiledningen, eller disse levereglene, er ikke nødvendigvis ment å gjelde for andre enn han selv. De er et resultat av et personlig forhold mellom Mikkel, hans familie og Gud. Den religiøse troen fremstår dermed som sterkt individualisert og erfaringsbasert, i tråd med det de engelske religionssosiologene Linda Woodhead og Paul Heelas beskriver som *experiential religions of difference* (Heelas & Woodhead, 2000).

Til tross for at Mikkel har tatt et utradisjonelt valgt med henblikk på deltidsarbeid, fremstår også deler av hans arbeid i tråd med tradisjonelle forventninger til hvordan man gjør kjønn da Mikkel har ei lederstilling i den kristne organisasjonen han arbeider for.

Videre kommer det også frem at grunnen til at Mikkel velger å arbeide deltid er for å kunne drive med omsorgsarbeid innad i familien. Viktigheten av omsorgsarbeid kommer også frem når jeg stiller Mikkel spørsmål om hva det innebærer for han å være mann.

«Hva det vil si å være mann ... ja ... (trekker pusten). Hmm, nei hva kan jeg si der? Nei, for meg så er det vel viktig å være ... å være en far for mine barn som bryr seg og ... å gjøre ting med de og le med de og gjøre gøy ting. (...)» (Mikkel)

Mikkel kobler omsorgsarbeid til mannsrollen. Det er også viktig å merke seg at familieverdier anses som svært viktige i vårt samfunn og også tradisjonelt innenfor kristendommen. I denne sammenhengen kan det derfor tenkes at Mikkels valg om å arbeide deltid fordi han tar seg av omsorgsarbeid i familien også blir legitimert innenfor religionens rammer. Hans moderne måte å omgjøre kjønn på kan henge sammen med generelle verdier knyttet til familie og omsorg, men også hans opplevelse av å ha fått et kall fra Gud.

Blant resten av informantene er det derimot ingen som har noen religiøs tilknytning. Trond forteller at han er ateist. Erik sier at han ikke er religiøs og har heller aldri vært det. Kåre har et litt mer agnostisk syn på religion, men kobler ikke livssyn opp mot valget om deltidsarbeid. Ole er også blant informantene som ikke har noen religiøs tilknytning, men som likevel har en del tanker rundt hva slags verdier han velger å leve livet sitt etter.

(...) er du religiøs? Har du noen tro? (Intervjuer)

«Nei, det må bare bli troen på meg selv. Egentlig. Jeg har ikke noe, jeg har ikke noe ... Har vel egentlig ikke noe sånn religiøst opphav. (...) Men jeg har heller aldri blitt, jeg har liksom alltid hatt muligheten da eller blitt opplyst og sånne ting. Det har jeg blitt. (...) Men jeg har vel egentlig ingen tro.» (Ole)

I sitatet over trekker Ole spørsmålet om religiøs tro opp mot selvet. Når det for Oles tilfelle ikke finnes noe religiøst svar på spørsmålet jeg stiller ham velger han å trekke svaret opp mot «meg selv». Denne tanken om å ha «tro på seg selv» kan tenkes å være i tråd med samfunnets individualiseringstendenser. Dette kommer også frem når Ole videre forteller om hva slags verdier han forsøker å leve etter. Han forteller at han er opptatt av å leve etter Kardemommeloven. Kardemommeloven, en lov fra den fiktive byen Kardemomme by, handler om at «*Man skal ikke plage andre, man skal være grei og snill, og for øvrig kan man gjøre hva man vil*» (Egner, 1955).

Når Ole forteller at han forsøker å leve etter Kardemommeloven kan dette være med på å bekrefte Oles individualistiske grunnholdninger og verdier. Så lenge man ikke plager andre mennesker så skal man få lov til å gjøre det man selv vil. Ole ønsker å arbeide deltid, dette valget vil ikke plage noen andre, og dermed velger han å gjøre det.

I samtale med Kåre kommer det også frem at han er opptatt av at man skal være et godt medmenneske.

«Hva slags verdier er det du setter høyt i livet ditt?» (Intervjuer)

«*Nei, det er vel viktig å være en anstendig person og oppføre seg bra mot medmennesker. Og være snill og grei og ikke lage noe trøbbel.*» (Kåre)

Både Kåre og Ole snakker om verdier hvor man skal bry seg om medmennesker og folk rundt seg. Deres vektlegging av å være et godt medmenneske går i tråd med sosialdemokratiske verdier. Viktigheten av sosialdemokratiske verdier kommer også frem i samtale med Kåre da han oppgir at han til tider kjenner på at han burde arbeidet fullt for å *«betale skatt og sånn»* (Kåre). Til tross for at begge informantene vektlegger betydningen av å være et godt medmenneske trekker de seg begge, til en viss grad, bort fra velferdsstatens ideologi om at man, så sant man har mulighet, skal arbeide fullt for å betale skatt til fellesskapet. Det kan derfor virke som om det for Kåre og Ole handler om at man er et godt medmenneske også ut ifra de handlingene man ikke gjør, nemlig å *«ikke lage noe trøbbel»* og *«ikke plage andre»*, og ikke nødvendigvis gjennom å betale skatt til velferdsstaten. Så lenge man er et godt medmenneske kan det dermed være helt i orden at man setter seg selv i sentrum for eget liv.

4.3. Holdninger til kjønn og likestilling

Det argumenteres for at heltidsarbeid er en norm for menn i dagens samfunn (Kjeldstad & Nymoene, 2004, s. 9, Magnussen, 2015, s. 20). Menn som arbeider deltid bryter med kjønnsmessig tradisjonell arbeidsfordeling og utfordrer dermed også de dominerende forestillingene i samfunnet knyttet til hva menn forventes å gjøre. Det kan derfor tenkes at menn som befinner seg i en posisjon hvor de frivillig velger å jobbe deltid også vil ha et noe mer moderne syn på kjønnsroller og likestilling. I samtale med informantene var jeg derfor interessert i å finne ut mer om deres likestillings- og kjønnsrolleholdninger, samt deres likestillings- og kjønnsrollepraksis.

Samtalen med Kåre beveger seg over til temaene kjønnsroller og likestilling i dagens samfunn. Kåre forteller at han har et relativt moderne syn på kjønnsroller og mener at

likestilling er noe man skal kjempe for i den grad det er mulig. Han sier videre at det nok finnes kjønnsroller i dagens samfunn, men oppgir at han tenker veldig lite på dette.

«Jeg tenker veldig lite på det der med kjønnsroller ... (humrer) ... nei, jeg vet ikke helt hva jeg skal si om det.» (Kåre)

Kåre bor alene og er nok dermed ikke preget av klare kjønnsrolleinndelinger i hjemmet. Han presiserer også at han sjeldent tenker over manns- og kvinneroller.

«Jeg er veldig lite opptatt av det ... at ... å være, å være mann liksom. Å være ... nei, hva skal jeg si for noe? ... Nei ...»

Av responsen til Kåre kommer det frem at refleksjoner rundt kjønnsroller og det å gjøre kjønn er noe han vier lite tid. Det kan virke som han har vanskeligheter for å snakke om hva slags betydning kjønn og kjønnsroller har for ham, og virker heller ikke å ha knyttet deltidsarbeid opp mot kjønnsroller.

«Tror du det er mer tabu å jobbe deltid som mann enn som kvinne?» (Intervjuer)

«Nei. Jeg har aldri tenkt på det som noe tabu. Hverken som mann eller kvinne. Helt naturlig ting.» (Kåre)

«Mhm» (Intervjuer)

«Det kommer an på den situasjonen en er i. Og hva en har lyst til... lyst og anledning til å gjøre.» (Kåre)

Kåre avviser at kjønn har noen betydning for ham når det gjelder valg av deltid. I likhet med Ole og Mikkel snakker han isteden inn temaer som følelser og lyst og trekker dette opp mot individets mulighet til å ta egne valg.

Mikkel, som presentert tidligere i oppgaven, forteller at han heller ikke har tenkt så mye på hva mannsrollen innebærer.

«Hva det vil si å være mann ... ja ... (trekker pusten). Hmm, nei hva kan jeg si der? Nei, for meg så er det vel viktig å være ... å være en far for mine barn som bryr seg og ... å gjøre ting med de og le med de og gjøre gøy ting. (...) Ja, det var et vanskelig spørsmål det her.» (Mikkel)

«Ja, det er det. Det er et vanskelig spørsmål.» (Intervjuer)

«Jeg har ikke tenkt så mye på det.» (Mikkel)

Gjennom videre samtale er Mikkel klar på at han ikke tenker noe særlig over maskulinitet og mannsrollen, men når det gjelder kjønnsrollefordeling i hjemmet har han gjort seg opp flere refleksjoner.

«Har du og din familie noen klar oppfatning av kjønnsroller?» (Intervjuer)

«Ehm, nei, vi har vel litt mer sånn ... mi søster sa det ei gang da hun vokste opp at «hjemme hos oss er det mamma som bestemmer», også lo alle som hørte det, men «pappa bestemmer på jobben» og da lo de kanskje enda mer. Men, men vi har det litt sånn at, ehm ja, vi har kanskje ikke en sånn typisk mann-kvinne-rollefordeling hjemme hos oss. Ehm, sånn som, i mange år har jo også kona, før kona ble syk da, så har hun vært mye i politikken og vært veldig aktiv rundt forbi. Og da var jo hun veldig mye ute og jeg var mer hjemme. Og, ja, tok meg av hjemmestellet. (...) Men vi prøver jo så godt vi kan å dele på det, i forhold til hjemmeoppgaver og sånn.» (Mikkel)

Når Mikkel forteller om en typisk hverdag i hans liv kommer det tydelig frem at han og kona prøver å ha en fordeling av husarbeidet dem imellom. Jeg spør Mikkel om han og kona snakker om fordelingen av husarbeid.

«Vi snakker om det ja, litt. Og, men så er det også i forhold til kona si helse og hva hun makter å gjøre. (...) Det jeg har lært i forhold til baking og middagslagning og sånn, jeg lærte jo mye når kona var gravid, for da ble hun så dårlig. (...) Og det er klart, det kommer jo godt med i senere tid.» (Mikkel)

I Mikkels tilfelle kan det virke som om måten han gjør kjønn på er situasjons- og rolleavhengig. Gjennom rollen som leder innen en religiøs organisasjon gjør han kjønn på en tradisjonell måte. Rollen han har hjemme, og som deltidsansatt, viser derimot til en mer utradisjonell måte å gjøre kjønn på og kan også trekkes til Deutsch's teori om å *undo gender*. Mikkel forteller at han i perioder har vært hjemmeværende på grunn av konas deltakelse i politikken. Det som er interessant når det kommer til kjønnsrolle- og likestillingspraksis i Mikkels tilfelle er at han og familien er opptatt av tradisjonelle verdier knyttet til religion og familie. Likevel er det tydelig at han og kona tidligere også har tatt en del utradisjonelle valg når det kommer til kjønnsrollefordeling ved at kona har deltatt i politisk arbeid mens Mikkel har vært hjemme med barne- og husstell. De verdsetter både konservative kristne verdier og familieverdier, samtidig som de har tatt utradisjonelle valg og lever dermed på mange måter som «utradisjonelle tradisjonelle».

Videre forteller Ole at betydningen av kjønn ikke spiller en vesentlig rolle i hans liv.

«For meg å være mann (...) jeg vet egentlig ikke i hvilket segment eller hvilket perspektiv jeg står innenfor det fordi jeg går vel egentlig mer på enkeltindividet enn det jeg går inn på den kjønnskampen eller tanken om et kjønn da. Men det er vel også sikkert fordi jeg lever med en annen mann også da. Altså, (...) det trengs to kjønn for reproduksjon (sagt med humor i stemmen), det er vel, jeg går vel så enkelt på det som det liksom.» (Ole)

Ole forteller at han personlig ikke har noen klar tanke om mannsrollen. Når jeg videre spør ham om hvordan han tror samfunnet ser på kjønn og kjønnsroller har han derimot flere refleksjoner å komme med.

« (...) nå skal jeg egentlig være litt forsiktig for jeg er faktisk ikke så sikker lenger. Men før så trodde jeg faktisk at nå gikk det til at man kanskje ble litt mer sånn tolerante overfor hverandre og at man ikke hadde de kjønnsrollene som var så tydelige da. Men så begynner jeg faktisk å lure på om ikke samfunnet er på vei tilbake igjen litt.» (Ole)

(...)

«At det har vært en bølge?» (Intervjuer)

«Altså, jeg mener jo på en måte at samfunnet fortsatt i dag er sånn at det er sånn ... altså, det er sånn «mannen gjør det og kvinnen gjør det» liksom. Jeg tror jo at det er sånn. Men at kanskje det blir litt mer sånn at det kanskje nå er det kanskje ikke så store grenser i rollene da. Men likevel så, ja, likevel er det jo tydelig hva som er forventning. Og det merker jeg jo på barn. Er jo sånn at de mener at fortsatt at damer skal like rosa og gutter skal like blått.» (Ole)

I samtale med Ole kommer det frem at han er lite opptatt av kjønn og kjønnsroller. Det ser ut til at han distanserer seg fra det han anser som samfunnets oppfatning av kjønn. For Ole handler kjønnsforskjeller om de helt gitte biologiske ulikhetene knyttet til reproduksjon og han er åpen om at hans tanker om kjønn nok kan være preget av det faktum at han selv lever med en annen mann. Jeg snakker med Ole om hvordan han og ektemannen fordeler oppgaver i hjemmet og han forteller at de har en god fordeling av arbeidsoppgaver.

«(...) det er vel en sånn god fordeling. Men sånn rent praktisk er vel kanskje jeg best på å ta det huslige stellet og sånne ting fordi det tar jeg innimellom jeg kanskje sitter og jobber med skole hjemme og sånn. Så setter man alltid på en vaskemaskin eller et eller annet sånn. Også vil jeg jo gjerne ha det fint rundt meg når jeg skal prøve å slappe av eller jobbe med skole

hjemme. Så da gjør jeg nok mye av det da. Men, sånn, eh, han er veldig flink på å lage mat og holde orden og sånne ting.»

Ole presiserer at ektemannen hans stort sett bare rydder opp i det han selv har rotet til. Dette sier han med humor i stemmen og retter videre fokuset mot det ektemannen faktisk er god på å hjelpe til med.

«Men så gjør han andre ting. Altså sånn som praktisk å fikse alt med sånn bank og forsikringer og biler som skal inn på ditt og datt og sånne ting, det fikser han. (...) Men jeg er kanskje den som pusser opp mest og gjør alt med liksom snekkerting og maling og sånne ting.» (Ole)

Pause

«Så vi deler jo veldig fint på det da, ut ifra hva kanskje vi synes er morsomt å gjøre selv da.» (Ole)

I Oles tilfelle kommer det frem at han og ektemannen ikke fordeler husarbeid etter tradisjonelle kjønnsrolleinndelinger, men ut ifra hva de selv foretrekker å gjøre. Om denne arbeidsfordelingen hadde vært noe annerledes om det hadde vært en mann og en kvinne som levde sammen vil det ikke være rom for å spekulere rundt i denne oppgaven. Det interessante med denne samtalen er at Ole legger vekt på at det avgjørende i fordelingen av husarbeidet handler om hva de begge liker å gjøre, men også hva som er praktisk med tanke på Oles deltidsarbeid. I og med at Ole er mer hjemme enn ektemannen, sier han at det også er naturlig at han i større grad tar seg av husarbeidet. Det kommer frem at Ole blant annet liker å ta seg av en del av husstellet, mens ektemannen tar seg av mye av matlagingen. Begge disse oppgavene er tradisjonelt knyttet opp mot en feminin måte å utspille kjønn (Kjeldstad & Lappegård, 2009, Kjeldstad & Lyngstad (red), 2010, s. 12).

Erik derimot forteller at det i hans situasjon er tydelig at man spiller ulike roller avhengig av kjønn.

«Opplever du noen, har du selv noen oppfatning av hva slags kjønnsroller, eller at det finnes kjønnsroller innad i familien eller?» (Intervjuer)

«Ja, at man spiller ulike roller ja?» (Erik)

«Mhm» (Intervjuer)

«Ja, det gjør vi jo. Det gjør vi.» (Erik)

«Hva er forskjellen?» (Intervjuer)

«Det er vel større forventninger til (...) ulike type gjøremål hjemme. Selv om jeg også gjør, ehm, mange type arbeid når hun er vekke så er det likevel hun som gjør det når hun er hjemme. (...) Eller, ikke bare, men det er i alle fall mye mer av det enn annet.»

Til tross for at Erik tar seg av alt av husarbeid i de periodene kona er bortreist med jobb forteller han at det likevel faller tilbake på henne når hun er hjemme. Vi snakker litt om dette og Erik forteller at han nok tror det har en sammenheng med at når kona er hjemme fra arbeid så har hun fri og har dermed mer tid til husarbeid. Han forteller også at det at kona tar på seg mer av ansvaret når hun er hjemme er noe som «bare faller naturlig» (Erik).

Når Erik oppgir at han mener menn og kvinner har ulike roller knyttet til hvilken kjønnskategori de tilhører, men at han likevel har valgt en arbeidssituasjon som bryter med dette rollemønsteret, så vil jeg hevde at Erik forhandler tradisjonell maskulinitet. Erik omgjør kjønn på sin egen måte. På den ene siden fokuserer han på en tradisjonell kjønnsrollefordeling, men i praksis beskrives fordelingen av oppgaver som mer flytende.

Erik forteller også at han driver mye med idrett på fritiden.

«Jeg er håndballtrener, så det går en del tid til det.» (Erik)

«Ja, for barna dine eller for..?» (Intervjuer)

«Mm. Jeg har vært for andre også tidligere, men nå er det barna.» (Erik)

Eriks tilknytning til idrett kan, i tråd med Connell, anses som en strategi for opprettholdelse av maskulinitet. Sport og idrett er, ifølge Connell (2005, s. 35-36), en av flere måter å uttrykke maskulinitet på. Connell argumenterer for at idrett, innenfor massekulturen, er blitt en av de ledende faktorene for å bestemme maskulinitet. Dette knyttes videre til ulike maskulinitetsidealer innenfor idretten og idrettens fokus på maskuline egenskaper som aggressivitet og fysisk styrke (Trysnes, 2010, s. 215; Connell, 2005, s. 35-36).

I samtale med Trond forteller han at han skiller mellom hva som er det «riktige svaret» på hva som er betydningen av kjønn og hans egen oppfatning av mannsrollen.

«Det riktige svaret er vel at så lenge du er biologisk mann så er du mann (...) jeg tenker jo liksom at man skal være litt sånn (...) jeg holdt på å si barsk. (..) En skal kunne komme hjem i en kjeledress og litt olje i trynet. (...) Du skal kunne fikse ting». (Trond)

Trond trekker her mansrollen opp mot hegemonisk maskulinitet. Han erkjenner at han tror det politisk korrekte svaret er at det er biologien som avgjør kjønn, ikke rollene man utspiller, men samtidig så viser han at han personlig knytter visse roller opp mot maskulinitet og kjønn. Når det gjelder kjønnsroller knyttet til arbeid svarer Trond derimot noe annerledes.

«Jeg har jo ikke tenkt på det selv. At hvis jeg skal levere bilen inn til verksted. Om det er ei dame eller en mann som tar imot. Det tenker jeg ikke noe over. (...) Men, eh, jeg vet jo at samfunnet ser på det som kvinneyrker og mannsyrker. Jeg har jo jobbet innen typiske kvinneyrker». (Trond)

Hos Trond kommer det dermed frem at han har en oppfatning av kjønnsroller og assosierer mansrollen med egenskaper som å være «barsk» og det å kunne fikse ting. Det ser likevel ut til at oppfatningen hans av kjønnsroller viskes litt ut når det kommer til kjønnsfordeling på arbeidsmarkedet. Dette kan nok ha en sammenheng med at Trond selv befinner seg i et kvinnedominert yrke og dermed er mer liberal når det gjelder kjønnssegregering på arbeidsmarkedet.

Da jeg gikk inn i dette forskningsprosjektet hadde jeg en forventning til at disse mennene som har tatt utradisjonelle valg også ville ha et behov for å rettferdiggjøre disse valgene og at de ville ha en del tanker og argumenter knyttet mot den moderne mansrollen. Materialet viser imidlertid at dette er temaer de ikke tenker over. Det blir tydelig at spørsmålene mine presser dem til å tenke. Jeg vurderte derfor om denne tematikken skulle trekkes ut av oppgaven, men valgte likevel å ha det med fordi det tydelig illustrerer et gap mellom min forforståelse og informantenes livsverden. Jeg vil ut ifra det presenterte materialet hevde at kjønn fremstår som lite relevant for disse mennene.

4.4. Diskusjon av overordnede funn

Gjennom den empiriske analysen har jeg vektlagt informantenes egne opplevelser av situasjonen de befinner seg i. Jeg har også knyttet disse beretningene opp mot tidligere forskning og teori. I denne delen av analysen vil jeg presentere det jeg anser som oppgavens overordnede funn. Først og fremst vil jeg diskutere hvorvidt Connells teori om maskulinitetshierarkiet gjør seg gjeldende i materialet. Deretter vil jeg diskutere teori om individualiseringstendenser i samfunnet og knytte dette opp mot det jeg vil hevde er en individualisert maskulinitetsform hos informantene. I presentasjon av oppgavens overordnede funn vil jeg også diskutere hvorvidt informantene i dette utvalget samsvarer med teorier om

doing eller *undoing gender*, før jeg avslutningsvis reflekterer rundt informantenes manglende behov for å forsvare deltidsarbeidet deres.

Når det gjelder maskulinitetshierarkiet presentert av Connell (2005) vil jeg argumentere for to hovedfunn. For det første vil jeg hevde at informantene som i dette utvalget arbeider frivillig deltid på den ene side ikke ser ut til å passe med Connells (2005) teori om maskulinitetshierarkiet. Connell skiller mellom hegemonisk, underordnet, medvirkende og marginalisert maskulinitet og argumenterer for at den hegemoniske maskuliniteten er med på å opprettholde patriarkatet i samfunnet. Måten mennene i dette utvalget ser ut til å gjøre kjønn samsvarer ikke med den hegemoniske maskuliniteten. En skulle dermed, i tråd med Connell, trodd at informantene utspilte en av de tre andre formene for maskulinitet.

Dette leder meg til mitt andre poeng. I samtale med informantene kommer det frem at de fleste av dem er svært lite opptatt av maskulinitet og mansrollen. Det virker til tider også som informantene finner det ubehagelig eller unødvendig å snakke om kjønn på den måten intervjuene oppfordrer til. De kjenner seg ikke igjen i spørsmålet om de som mannlige deltidsarbeidere får noen negativ respons på valget de har tatt. På bakgrunn av dette vil jeg argumentere for at Connells teori har sine begrensninger som analyseredskap da flere av informantene i utvalget ikke ser ut til å passe inn i teorier om maskulinitetshierarkiet.

Her fremkommer det imidlertid en spenning i materialet hvor Trond, som arbeider ufrivillig deltid, skiller seg noe ut. Jeg vil argumentere for at Tronds beskrivelser av egen livssituasjon og hans kopling mellom maskulinitet og arbeid kan knyttes til Connells (2005) beskrivelse av hegemonisk maskulinitet som ideal. Trond har imidlertid ikke mulighet til å leve opp til disse idealene gjennom hans posisjon som ufrivillig deltidsarbeidende. Han står på sidelinjen og kan passe inn i Connells beskrivelse av medvirkende maskulinitet.

Til tross for at jeg argumenterer for at informantene i dette utvalget, på bakgrunn av de kvalitative intervjuene jeg har gjort, i all hovedsak ikke passer inn i teorier om et maskulinitetshierarki er jeg likevel oppmerksom på at dette ikke er et enten-eller-spørsmål. For det første er det gjennom analysen blitt påpekt visse aspekter hos informantene som henger sammen med en hegemonisk maskulinitetspraksis. Et eksempel på dette er at informantene ikke ser ut til å kjenne på et behov for å forsvare livsvalget deres om å arbeide deltid. Som nevnt innledningsvis i denne oppgaven må man være oppmerksom på mulige sammenhenger mellom flere sosiale kategorier når man forsker på sosiale fenomener. I denne anledning er det viktig å merke seg informantenes sosiale bakgrunn, da dette også vil ha en

betydning for maskulinitetshierarkiet Connell diskuterer. Samtlige av informantene tilhører den vestlige middelklassen og oppgir at de føler seg trygge på valget sitt og at andre kan «*mene hva de vil*» (Mikkel). Dette kan, i tråd med Connells presisering av vestlige menns posisjon på toppen av maskulinitetshierarkiet, tenkes å være med på å påvirke informantenes manglende behov for å forsvare valgene de tar.

For det andre er det viktig å merke seg at Connell ikke presenterer disse maskulinitetstypene som satte karaktertyper (Connell, 2005, s. 77). Et av hovedpoengene til Connell er å få frem at det eksisterer ulike maskulinitetsformer i dagens samfunn (Connell, 2005, s. 27). Dette poenget vil jeg hevde gjør seg gjeldende i denne analysen.

Gjennom analysen kommer det frem at det finnes mangfoldige maskulinitetskonstruksjoner blant mannlige deltidsarbeidere på Sørlandet. Informantene i dette utvalget presenterer maskuliniteter knyttet til blant annet selvrealisering og omsorgsrollen. Med dette som utgangspunkt kan det også tenkes at teorier om det senmoderne samfunn som et samfunn hvor sosiale kategorier som kjønn ikke lenger er blant de viktigste analyseredskapene⁸ ser ut til å stemme (Beck & Beck-Gernsheim, 2002, s. 201-213). Jeg vil ikke hevde at kjønn ikke har betydning, tvert om vil jeg konkludere med at kjønn er av betydning når det gjelder begrunnelser for, og opplevelsen av, deltidsarbeid på Sørlandet. Poenget mitt er at kjønn ikke må forstås som den eneste avgjørende faktoren, men at andre aspekter i større grad spiller en rolle i dagens individualiserte samfunn. Samfunnets økte fokus på selvet og individet ser ut til å være av større betydning for informantene i dette utvalget enn samfunnets fokus på kjønn. Dette viser seg også gjennom det jeg vil hevde er et funn av en individualisert maskulinitetskonstruksjon blant informantene. Informantene konstruerer ulike maskuliniteter basert på deres egne følelser, behov og regler hvor samtlige av informantene som arbeider frivillig deltid er opptatt av de gode følelsene knyttet til deltidsarbeidet. Kåre forteller at han liker friheten deltidsarbeidet gir han, Ole knytter deltidsarbeidet opp mot muligheten hans til å styre sitt eget livsprosjekt og kjenne på en glede i det han driver med, mens Erik opplever at det «*egentlig har vært midt i blinken*» for ham å ha mulighet til å arbeide deltid.

Bruken av individualisert maskulinitetskonstruksjon som begrep bunner også i funnet som viser til at informantene «plukker» mellom maskuline og feminine konnoterte roller ut ifra

⁸ Beck tar i bruk betegnelsen *zombie categories* for å beskrive de klassiske sosiologiske kategoriene. Han forklarer begrepene som levende døde. Disse kategoriene kan fremdeles være med på å belyse enkelte ulikheter i samfunnet, men de danner ikke lenger grunnlaget for de nye utfordringene man møter i samfunnet (Beck & Beck-Gernsheim, 2002, s. 201-213)

hva de selv ønsker. Mens både Mikkel og Erik vektlegger viktigheten av omsorg- og farsrollen som en del av mannsrollen, opprettholder de også en hegemonisk maskulinitet via sportslige aktiviteter i Eriks tilfelle og gjennom en lederstilling på arbeidsplassen i Mikkels tilfelle. Ole og Kåre kan også passe inn i forklaringen om en individualisert maskulinitetskonstruksjon da de begge er opptatt av hva de selv trives med, ikke hva som er forventet av dem knyttet til deres mannsrolle. Ole gjør det husarbeidet han selv føler seg mest komfortabel med, uavhengig av tradisjonelle kjønnsroller. Kåre forteller at han som enslig ikke har noe forsørgerrolle og velger dermed å fokusere på egne og hobbyer og selvrealisering.

I tråd med individualiseringsteorier kommer det også frem at informantene i dette utvalget kan se ut til å være indre-orienterte. Mens flere av de mannlige deltidsarbeiderne snakker om egne ønsker, behov og følelser når det gjelder deltidsarbeid, har tidligere forskning pekt på at kvinnelige deltidsarbeidere er andre-orienterte når de snakker om det samme valget. Kvinner begrunner i stor grad omsorg for andre som avgjørende for deltidsarbeid (Magnussen, Mydland & Kvåle, 2005, s. 196). Dette er også tilfellet blant to av informantene i dette utvalget, og jeg vil derfor ikke konkludere med at informantene ikke også kan være andre-orienterte. Poenget mitt er at dersom man sammenlikner begrunnelser for deltidsarbeid blant menn og kvinner så ser det ut til at mennene i større grad er indre-orienterte enn kvinnene.

Som nevnt flere ganger gjennom oppgaven ble jeg overrasket over at mennene i dette utvalget var såpass lite opptatt av at livsvalget deres går på tvers av det som på Sørlandet lenge har blitt ansett som tradisjonelle kjønnsrollemønstre. Jeg opplevde flere ganger i samtale om kjønn og kjønnsroller at spørsmålene mine presset informantene til å tenke over en tematikk de ikke var vant til å snakke om. Ett av de overordnede funnene i denne analysen er dermed at de deltidsarbeidende mennene jeg har intervjuet både er svært lite opptatt av kjønn, og gjennom sine fortellinger viser flere eksempler på det Deutsch (2007) beskriver som *undoing gender*. Deutsch (2007, s. 106) hevder i sin artikkel at man i forskning også må stille spørsmål ved om kjønn kan være irrelevant og i hvilke tilfeller sosial interaksjon kan bli mindre kjønnnet. Jeg vil hevde at enkelte av de empiriske funnene viser til hvordan informantene i noen tilfeller *omgjør kjønn* fremfor hvordan de *gjør kjønn*.

Å omgjøre kjønn handler også, ifølge Deutsch (2007, s. 106), om hvordan sosial interaksjon kan være med på å redusere kjønnsforskjeller og hvordan kjønnnet interaksjon også kan vise likhet. For det første er menn i deltidsarbeid med på å redusere kjønnsforskjeller i samfunnet da de konstruerer sin egen maskulinitet som innebærer feminine konnoterte roller som deltids-

og omsorgsarbeid. For det andre kan det faktum at disse mennene er såpass lite opptatt av tematikk rundt kjønn og kjønnsroller også være med på å omgjøre kjønn. Informantene har tatt et valg ut ifra hva de som individer selv ønsker, ikke ut ifra hva som forventes i henhold til deres kjønnskategori og viser dermed til en oppfatning om at kjønn kan være irrelevant. Til tross for at informantene oppgir at de er svært lite opptatt av kjønn når det gjelder valget deres om å arbeide deltid så kommer det likevel frem i det empiriske materialet at mennene til tider gjør kjønn. Erik forteller for eksempel at han tar seg av mye av hus- og omsorgsarbeid når kona er borte med jobb, men at når kona er hjemme fra jobb er det likevel hun som tar seg av mesteparten av dette arbeidet. Samtlige av informantene i frivillig deltid, som diskutert i avsnittet over, gjør også kjønn i den forstand at de ikke føler noe behov for å forsvare deltidsarbeidet sitt. Jeg vil dermed argumentere for at informantene i denne oppgaven både gjør og omgjør kjønn. De vedlikeholder noen av de tradisjonelle kjønnsrolleverdiene, men har også tatt et livsvalg som er med på å redusere kjønnsforskjellene i samfunnet.

Utgangspunktet for studien av mannlige deltidsarbeidere på Sørlandet bunnet på mange måter i tanken om Sørlandet som en konservativ landsdel. Kommunene i Agder er fremdeles preget av tradisjonelle kristne verdier og jeg var dermed interessert i å undersøke om, og eventuelt hvordan, disse verdiene preger menn som arbeider deltid. Som allerede nevnt vil jeg hevde at et av hovedfunnene i denne studien er at til tross for at mennene i dette utvalget har tatt utradisjonelle valg i et tradisjonelt samfunn, ser de likevel ikke ut til å kjenne på noen negativ respons knyttet til disse valgene. Jeg vil diskutere dette funnet ut ifra tre mulige teorier.

For det første har tidligere forskning vist at til tross for Sørlandets vektlegging av tradisjonelle kristne verdier så ser man en liberalisering blant de tradisjonelle i landsdelen (Magnussen, Repstad & Urstad, 2012, s. 211-212). Landsdelen peker seg fremdeles ut som tradisjonell på nasjonalt nivå, men utviklingen innad i landsdelen de siste tiårene har vist en økt liberalisering knyttet til likestillingsholdninger og praksis.

For det andre kan det tenkes at samfunnets økte fokus på individualisering også er med på å prege hvordan man forholder seg til det som tidligere har blitt ansett som utradisjonelle valg. Det kan tenkes at det å ta ansvar for egen lykke og sette seg selv i sentrum for eget liv blir i større grad ansett som akseptert i dagens samfunn. Man er ikke lenger like preget av et satt sett med leveregler for hvordan man bør leve et liv, disse reglene blir i større grad opp til individet å finne ut av selv og man aksepterer dermed også i større grad livsvalg som blir ansett som utradisjonelle.

For det tredje kan det også tenkes at menns manglende behov for å forsvare livsvalget deres kan knyttes til kjønnsteori. Mens tidligere forskning har pekt på kvinners behov for å forsvare valget sitt om å arbeide deltid, ser ikke dette ut til å gjelde for mennene i dette utvalget. Kan det tenkes at dette handler om den patriarkalske makten som Connell presenterer? Har maskulinitet en overordnet makt i samfunnet som gjør at man ikke kommenterer menns utradisjonelle livsvalg i samme grad som man kommenterer kvinners? Eller har feminisismen og offentlig kvinnekamp ført til at vi som samfunn føler det er akseptert å blande oss inn i kvinners valg om å ikke gå over i en mannsassosiert rolle som heltidsarbeidere, mens vi fullt ut aksepterer menns overgang til en kvinneassosiert rolle som deltidsarbeidere?

5. Avslutning

Formålet med denne oppgaven har vært å undersøke begrunnelser for, og opplevelser av, deltidsarbeid blant menn på Sørlandet. I denne delen av oppgaven vil jeg gi en kort oppsummering av oppgavens funn og knytte disse funnene opp mot problemstillingen *«Hvordan begrunnes og oppleves deltidsarbeid blant mannlige deltidsarbeidere på Sørlandet?»*.

Først og fremst har det gjennom materialet kommet frem at det er et spenn i materialet når det gjelder informantenes begrunnelser for deltidsarbeid. Blant informantene som arbeider frivillig deltid oppgir en av informantene at han arbeider deltid fordi han ønsker å frigjøre seg fra den satte hverdagen og på denne måten ha muligheten til å drive mer med det han liker, slik som reising og sykkelturer. En av de andre informantene, Ole, arbeider også deltid for å få mulighet til å gjøre noe han anser som viktig for egen lykke og utvikling, men i hans tilfelle er det muligheten til å ta videre studier som er begrunnelser for deltidsarbeidet. Mikkel oppgir at han arbeider deltid for å kunne bidra mer med omsorgs- og husarbeid. Det samme gjør Erik. Trond derimot, oppgir at deltidsarbeidet ikke er et valg, men begrunner situasjonen sin ut ifra manglende faste stillinger innenfor helse- og omsorgssektoren og mislykkede forhandlinger med sjefen om å få tildelt en større prosentstilling. Når det gjelder oppgavens overordnede fokus på hvorfor menn på Sørlandet arbeider deltid vil jeg derfor konkludere med at begrunnelsene for frivillig deltid kan kategoriseres i to overordnede kategorier: mulighet til selvrealisering på den ene siden og omsorgsarbeid på den andre siden.

Gjennom den empiriske analysen har det altså kommet frem at det er store spenninger i materialet. Det kommer frem at det både er en spenning mellom frivillig og ufrivillig deltid,

men også mellom ulike maskulinitetskonstruksjoner. Materialet viser til mangfoldige maskulinitetskonstruksjoner blant mannlige deltidsarbeidere på Sørlandet. Mens både Erik og Mikkel representerer en omsorgsmaskulinitet finner man i Ole og Kåre sitt tilfelle en maskulinitetskonstruksjon knyttet til selvrealisering. Videre kan Trond, i tråd med Connell (2005) tenkes å representere en medvirkende maskulinitet. Jeg har likevel argumentert for at de alle representerer en individualistisk maskulinitetskonstruksjon hvor informantenes fokus på at de står til ansvar for seg selv og sine egne behov og ønsker står sterkt. Til tross for at enkelte av informantene oppgir at de arbeider deltid for å drive med omsorgsarbeid for andre så kommer det likevel frem at de informantene som arbeider frivillig deltid ikke kjenner på behov for å stå til ansvar for andre når det kommer til å forsvare deres egne livsvalg. Informantene som arbeider frivillig deltid er fornøyde med situasjonen de befinner seg i og er opptatt av de gode følelsene muligheten til å arbeide deltid medfører.

Oppgaven har hatt fokus på deltidsarbeidende menn på Sørlandet. Et interessant funn er at den eneste informanten med religiøs tro på mange måter bryter med tradisjonelle normer for kjønn. Dette til tross for at han er leder i en konservativ kristen organisasjon. Dette viser kanskje at menneskers livsfortellinger fanger opp større og mer komplekse sammenhenger enn kvantitative undersøkelser om holdninger til kjønn og likestilling. Mens Mikkel på den ene siden fremstår som kristen og konservativ, har han og hans kone fordelt omsorgs- og arbeidsoppgaver på en utradisjonell måte. Mikkels historie er selvsagt ikke generaliserbar, men viser likevel hvordan bruken av kvalitativ metode kan få frem kompleksitet som kvantitativ metode ikke alltid fanger.

Med bakgrunn i den empiriske analysen jeg har gjort vil jeg ikke kunne gi svar på hvorfor det er slik at mennene i dette utvalget ikke opplever noen forventning fra samfunnet på at de bør arbeide fulltid. Jeg vil likevel hevde at dette er et interessant funn som kan knyttes til maskulinitet i den forstand at mennene i dette utvalget kan se ut til å opptre som sin egen målestokk i tråd med den franske feministen Simone de Beauvoirs (1949 [2000]) klassiske teori om mannen som universelt subjekt og kvinnen som den andre. Informantene oppgir at de ikke er særlig opptatt av hva andre skulle mene om situasjonen deres, og de oppgir at de heller ikke har kjent på noen forventning fra andre enn dem selv om at de burde arbeide heltid. Tidligere forskning har derimot belyst at kvinner er svært andre-orienterte når de begrunner situasjonen deres som deltidsarbeidende og at flere sørlandske kvinner har gått ut i media for å forsvare valget deres om å arbeide deltid. I lys av Beauvoir kan man dermed stille spørsmål ved om kvinnen opptrer som den andre i en patriarkalsk samfunnsordning? Med bakgrunn i

studiens omfang er det ikke mulig å trekke en slik konklusjon. Det er likevel interessant at mennene i studien kun er opptatt av å «forsvare» valget om deltid overfor seg selv.

Jeg kan heller ikke generalisere funnet om informantenes manglende behov for å forsvare livsvalget deres til å gjelde alle menn i frivillig deltid på Sørlandet. Isteden ønsker jeg å peke på behovet for mer kvalitativ forskning på dette temaet. Gjennom materialet kommer det frem at bak kvantitative data om deltidsarbeid skjuler det seg også fortellinger om «tradisjonelle utradisjonelle», nye omsorgsroller og andre komplekse sammenhenger mellom kjønn, religion og deltidsarbeid på Sørlandet.

6. Litteraturliste

- Baumann, Z. (2000). *Liquid Modernity*. Cambridge: Polity Press.
- Beauvoir, S. (1949) [2000]. *Det annet kjønn*. Oslo: Pax Forlag.
- Beck, U., Beck-Gernsheim, E. (2002). *Individualization: institutionalized individualism and its social and political consequences*. London: SAGE
- Becker, H. (1967). Whose side are we on? *Social Problems*, 14, s. 239-247. Northwestern University
- Bellah, R. (1985). *Habits of the Heart. Individualism and Commitment in American Life*. Berkeley: University of California Press.
- Berger, P., L. & Luckmann, T. (1966). *The Social Construction of Reality*. USA: Doubleday
- Berger, P., L. & Luckmann, T. (2006). *Den samfunnsskapte virkelighet*. Bergen: Fagbokforlaget
- Botvar, P., K. & Trysnes, T. (2017). «Jeg kaller det Stine-tro». Unge mennesker, individualisering og nyreligiøsitet. I I. M. Høeg (Red.), *Religion og ungdom* (s. 136-155)
- Brandth, B., Kvande, E. (2003). *Fleksible fedre. Maskulinitet, arbeid, velferdsstat*. Oslo: Universitetsforlaget
- Brinkman, S. & Kvale, 2. (2015). *Det kvalitative forskningsintervjuet*. Oslo: Gyldendal Akademisk
- Butler, J. (2004). *Undoing Gender*. New York: Routledge
- Carrigan, T., Connell, R., W., & Lee, J. (1985). Toward a new sociology of masculinity. *Theory and society*, 14(5), 551-604.
- Christoffersen, L., Johannesen, A. & Tufte, P., A. (2016). *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode*. Oslo: Abstrakt Forlag
- Connell, R. W. (1983). *Which way is up? Essays on sex class and culture*. Sydney: Allen and

Unwin

Connell, R. W. (1995). *Masculinities*. Cambridge: Polity Press

Connell, R. W. (2005). *Masculinities*. (2. utg.). Cambridge: Polity Press.

Cucchiari, S. (1981). The Gender Revolution and the Transition from Bisexual Horde to Patrilocal Bands: The Origins of Gender Hierarchy. I *Sexual Meanings: The Cultural Constructions of Gender and Sexuality*. S. 31-79. New York: Cambridge

Deutsch, F. (2007). Undoing gender. *Gender & Society*, 21(1), 106-127.

Egeland, C. & Drange, I. (2014). *Frivillig deltid- kun et spørsmål om tid?* Oslo: Arbeidsforskningsinstituttet

Egner, T. (1955). *Folk og røvere i Kardemomme by*. Cappelen.

Ellingsen, D. & Lilleaas, U.B. (2010). *Det gode liv på Sørlandet og tradisjonelle kjønnsroller*. Kristiansand: Universitetet i Agder

Erickson, F. (2009). Four Points Concerning Qualitative Research. I Deniz og Giardina (Red.), *Qualitative Inquiry and Social Justice: toward a politics of hope* (s. 73-80). California: Left Coast Press

Giddens, A. (1991). *Modernity and Self-Identity: Self and Society in the Late Modern Age*. Cambridge: Polity Press

Goffman, E. (1992). *Vårt rollespill til daglig*. (norsk utg.). Larvik: Østlands-Postens Boktrykkeri.

Heelas, P. & Woodhead, L. (2000). *Religion in Modern Times: An Interpretive Anthology*. Oxford: Blackwell

Heelas, P. & Woodhead, L. (2005). *The Spiritual Revolution. Why Religion is Giving Way to Spirituality*. Oxford: Blackwell

- Hernes, H. (1987). *Welfare state and women power: essays in state feminism*. Oslo: Norwegian University Press
- Jacobsen, D., I. (2016). *Hvordan gjennomføre undersøkelser? Innføring i samfunnsvitenskapelig metode*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk
- Kimmel, M., S. (2006). *Manhood in America. A cultural history*. New York: Oxford University Press
- Kjeldstad, R., Lappegård, T. (2010). Holdninger til kjønnsroller og likestilling på hjemmebane. I Kjeldstad, R., Lyngstad, J. (red) *Utradisjonell likestilling. Analyser av undersøkelsen Livsløp, generasjon og kjønn (LOGG) 2007*. (Statistisk Sentralbyrå rapport 18/2010). Henter fra Statistisk Sentralbyrå
- Kjeldstad, R., Nymoen, E. H. (2004). *Kvinner og menn i deltidsarbeid. Fordeling og forklaring* (Statistisk Sentralbyrå rapport 2004/29). Hentet fra: https://www.ssb.no/a/publikasjoner/pdf/rapp_200429/rapp_200429.pdf
- Krange, O. & Øia, T. (2005). *Den nye moderniteten. Ungdom, individualisering, identitet og mening*. Oslo: Cappelen Akademisk Forlag
- Langeland, F. (2008). Raewyn Connell. I Egeland, C., Gressgård, R., Holst, C., Jegerstedt, K., Mortensen, E., Roland, S. & Sampson, K. (Red.), *Kjønnsteori* (s. 292-296). Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Lykke, N. (2008). *Køns forskning. En guide til feministisk teori, metodologi og skrift* (1. utg.). Frederiksberg: Forlaget Samfundslitteratur
- Løkke, P., A. (2000). *Farsrevolusjonen. Fedre og maskulinitet i en ny tid*. Oslo: Pax Forlag
- Magnussen, M. L., Mydland, T. S., Kvåle, G. (2005). *Arbeid ute og hjemme: Sørlandske mødres valg og vurderinger. Rapport fra prosjektet Likestilling og arbeidsliv på Agder*. (FoU-rapport 5/2005). Hentet fra: Agderforskning

- Magnussen, M. L., Repstad, P. & Urstad, S. (2012). Skepsis til likestilling på Sørlandet – et resultat av religion?. *Tidsskrift for kjønnsforskning*, 35(3-4), 204-222.
- Magnussen, M. L. (2015). *Familieforsørgelse i menns hverdag*. (Doktoravhandling). Universitetet i Oslo: Oslo
- Martin, M. K. & Voorhies, B. (1975). *Female of the Species*. New York: Columbia University Press.
- Martinussen, W. (2012). *Samfunnsliv* (2. utg.). Oslo: Universitetsforlaget
- Glassner, B. & Miller, J. (2016). The «Inside» and the “Outside”: Finding Realities in Interviews. I D. Silverman (Red.), *Qualitative Research* (s. 52-66).
- Mühleisen, W. (2006). Kjønn, sex og medier. I J. Lorentzen & W. Mühleisen (Red.), *Kjønnsforskning: en grunnbok* (s. 264-274). Oslo: Universitetsforlaget
- Nilsen, E. A. C. & Skarpenes O. (2014). Regional Gender Inequality in the Norwegian Culture of Equality. *Gend. Issues* (2015), 32, 39-56.
- Næsheim, H. & Villund, O. (2013). Sysselsetting- deltid blant menn og kvinner. *Samfunnsspeilet 2* (s. 24-27)
- Pedulla, S. D. & Thébaud, S. (2015). Can We Finish the Revolution? Gender, Work-Family Ideals, and Institutional Constraint. *American Sociological Review*, 80(1), 116-139.
- Pedulla, S. D. & Thébaud, S. (2016). Masculinity and the Stalled Revolution: How Gender Ideologies and Norms Shape Young Men’s Responses to Work-Family Policies. *Gender & Society*, 30(4), 590-617.
- Repstad, P. (2005). Fra forskjellsreligion til humanitetsreligion?. I P. Repstad & J. O. Henriksen (Red.), *Mykere kristendom? Sørlandsreligion i endring* (s. 9-33). Bergen: Fagbokforlaget

- Rotundo, E., A. (1993). Patriarchs and participants. A historical perspective on fatherhood in the United States. I: S.M, Whitehead (Red.), *Men and masculinities. Critical concepts in sociology*. London: Routledge
- Sampson, K (2008). Eksistensialistisk/ fenomenologisk tilnærming. I Egeland, C., Gressgård, R., Holst, C., Jegerstedt, K., Mortensen, E., Roland, S. & Sampson, K. (Red.), *Kjønnteori* (s. 36-52). Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Senter for Likestilling (2017). Kjønn, religion og deltid. Hentet fra:
<https://senterforlikestilling.org/forskning/forskningsprosjekter/kjonn-religion-og-deltid/>
- Silverman, D. (2004). Research and social policy. I *Researching society and culture*. 2. s. 47-69, London: Sage
- Statistisk Sentralbyrå. (2018). *Indikatorer for kjønnslikestilling i kommunene*. Tabell 2, hentet fra: <https://www.ssb.no/befolkning/statistikker/likekom>
- Stousland, H. & Witsø, H, (Red.). (2013). *Likestilling 2013: Kunnskap og innovasjon på Agder*. Kristiansand: Portal forlag.
- Thagaard, T. (2003). *Systematikk og innlevelse: en innføring i kvalitativ metode*. Bergen: Fagbokforlaget
- Trysnes, I. (2010). *Å campe med Gud. En studie av kristne sommerstevner på Sørlandet*. Universitetet i Oslo, Oslo
- Veiden, P. (2006). Innledning. I P. Berger & T. Luckmann, *Den samfunnsskapte virkelighet* (norsk utgave, 2006, s. 7-20). Bergen: Fagbokforlaget
- West, C. & Zimmerman, D. H. (1987). Doing Gender. *Gender and Society*, 1(2), 125-151.
- Woodhead, L. (2009). *Religions in the modern world. Traditions and transformations*. Oxon: Routledge

Alle kilder som er brukt i denne oppgaven er oppgitt.

Vedlegg

Vedlegg 1- Informasjonsskriv

Vil du delta i forskningsprosjektet *"Menn i deltidsarbeid på Sørlandet"?*

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å kartlegge ulike begrunnelser for deltidsarbeid på Sørlandet. I dette skrivet gir vi deg informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål

Formålet med dette prosjektet er å se på menn og kvinner i deltidsarbeid på Sørlandet. Prosjektet forsøker å kartlegge ulike begrunnelser for deltidsarbeid blant mannlige og kvinnelige ansatte og videre undersøke hvorvidt det foreligger ulike begrunnelser for deltidsarbeid mellom kjønnene. Ved å undersøke dette vil spørsmål om religion og kjønnsroller også bli tatt opp. Dette forskningsprosjektet er en del av en masteroppgave ved Universitet i Agder.

Denne masteroppgaven gjøres i samarbeid med et allerede eksisterende forskningsprosjekt «Kjønn, religion og deltid» hvor anonymisert data vil brukes. Funnene vil dermed også muligens brukes til en publisering eller videre forskning i regi av forskningsprosjektet «Kjønn, religion og deltid». Alle personopplysninger og intervjuer vil bli anonymisert.

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

Institutt for sosiologi og sosialt arbeid ved Universitet i Agder er ansvarlig for prosjektet.

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

Utvalget i dette prosjektet er funnet gjennom nettverksforbindelser. Gjennom nettverksforbindelser har jeg forstått det slik at du oppfyller kriteriene for å delta i prosjektet, og du får dermed spørsmål om å delta.

Hva innebærer det for deg å delta?

Hvis du velger å delta i prosjektet, innebærer det at du stiller til intervju. Intervjuet vil ta ca. 30 minutter. Intervjuet inneholder blant annet spørsmål om hvorfor du arbeider deltid, om du har noen religiøs tilknytning og ditt syn på kjønnsroller knyttet opp mot arbeid og familieliv. Jeg tar lydopptak og notater fra intervjuet. Lydopptakene vil transkriberes.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykke tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle opplysninger om deg vil da bli anonymisert. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Prosjektansvarlig

Student

(Forsker/veileder)

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet *Menn og kvinner i deltidsarbeid på Sørlandet*, og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

- å delta i intervju

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet, ca. juni 2019

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

Vedlegg 2- Godkjenning NSD

NSD Personvern

30.01.2019 13:41

Det innsendte meldeskjemaet med referansekode 936098 er nå vurdert av NSD.

Følgende vurdering er gitt:

Det er vår vurdering at behandlingen vil være i samsvar med personvernlovgivningen, så fremt den gjennomføres i tråd med det som er dokumentert i meldeskjemaet den 30.01.19 med vedlegg, samt i meldingsdialogen mellom innmelder og NSD. Behandlingen kan starte.

MELD ENDRINGER

Dersom behandlingen av personopplysninger endrer seg, kan det være nødvendig å melde dette til NSD ved å oppdatere meldeskjemaet. På våre nettsider informerer vi om hvilke endringer som må meldes. Vent på svar før endringen gjennomføres.

TYPE OPPLYSNINGER OG VARIGHET

Prosjektet vil behandle særlige kategorier av personopplysninger om religion og seksuelle forhold eller orientering samt alminnelige personopplysninger frem til 01.06.19

LOVLIG GRUNNLAG

Prosjektet vil innhente samtykke fra de registrerte til behandlingen av personopplysninger. Vår vurdering er at prosjektet legger opp til et samtykke i samsvar med kravene i art. 4 nr. 11 og art. 7, ved at det er en frivillig, spesifikk, informert og utvetydig bekreftelse, som kan dokumenteres, og som den registrerte kan trekke tilbake.

Lovlig grunnlag for behandlingen vil dermed være den registrertes uttrykkelige samtykke, jf. personvernforordningen art. 6 nr. 1 a), jf. art. 9 nr. 2 bokstav a, jf. personopplysningsloven § 10, jf. § 9 (2).

PERSONVERNPRINSIPPER

NSD vurderer at den planlagte behandlingen av personopplysninger vil følge prinsippene i personvernforordningen om:

- lovlighet, rettferdighet og åpenhet (art. 5.1 a), ved at de registrerte får tilfredsstillende informasjon om og samtykker til behandlingen
- formålsbegrensning (art. 5.1 b), ved at personopplysninger samles inn for spesifikke, uttrykkelig angitte og berettigede formål, og ikke viderebehandles til nye uforenlige formål
- dataminimering (art. 5.1 c), ved at det kun behandles opplysninger som er adekvate, relevante og nødvendige for formålet med prosjektet
- lagringsbegrensning (art. 5.1 e), ved at personopplysningene ikke lagres lengre enn nødvendig for å oppfylle formålet

DE REGISTRERTES RETTIGHETER

Så lenge de registrerte kan identifiseres i datamaterialet vil de ha følgende rettigheter: åpenhet (art. 12), informasjon (art. 13), innsyn (art. 15), retting (art. 16), sletting (art. 17), begrensning (art. 18), underretning (art. 19), dataportabilitet (art. 20).

NSD vurderer at informasjonen som de registrerte vil motta oppfyller lovens krav til form og innhold, jf. art. 12.1 og art. 13.

Vi minner om at hvis en registrert tar kontakt om sine rettigheter, har behandlingsansvarlig institusjon plikt til å svare innen en måned.

FØLG DIN INSTITUSJONS RETNINGSLINJER

NSD legger til grunn at behandlingen oppfyller kravene i personvernforordningen om riktighet (art. 5.1 d), integritet og konfidensialitet (art. 5.1. f) og sikkerhet (art. 32).

One Drive er databehandler i prosjektet. NSD legger til grunn at behandlingen oppfyller kravene til bruk av databehandler, jf. art 28 og 29.

For å forsikre dere om at kravene oppfylles, må dere følge interne retningslinjer og eventuelt rådføre dere med behandlingsansvarlig institusjon.

OPPFØLGING AV PROSJEKTET

NSD vil følge opp ved planlagt avslutning for å avklare om behandlingen av personopplysningene er avsluttet.

Lykke til med prosjektet!

Kontaktperson hos NSD: Silje Fjelberg Opsvik

Tlf. Personverntjenester: 55 58 21 17 (tast 1)

Vedlegg 3- Intervjuguide

1. Personalia – alder, utdanning, arbeid, tidligere arbeid
2. Familiesituasjon – sivilstatus, barn, boforhold, nabolag
3. Fritidsaktiviteter- hobbyer, interesser
4. Livssyn – hva er du engasjert i i forhold til din tro? Hvilke aktiviteter deltar du i?
5. Type arbeid, trivsel på arbeidsplassen?
6. Deltid:
 - a) Hvor lenge har du jobbet deltid?
 - b) Hvor lenge ser du for deg at du skal jobbe deltid?
 - c) Hvorfor har du valgt å jobbe deltid? Begrunnelser; livssyn, økonomi, familiesituasjon?
 - d) Har din partner jobbet deltid? Har dette blitt diskutert? Hvorfor, hvorfor ikke?
 - e) Opplevelse av å jobbe deltid – forventninger fra samfunnet?
 - f) Negative opplevelser av å jobbe deltid- negativ respons, opplever du selv noe negativt ved å jobbe deltid?
 - g) Hvordan ser en typisk dag ut for deg? Hva gjør du med fritiden?
7. Religion/livssyn og deltid: forventninger i menigheten, venners betydning? Snakkes det om dette i menigheten? Har troen din noen betydning for valg av deltidsarbeid?
8. Deltidstoppen Sørlandet, syn på dette? Mer tabu å jobbe deltid som mann? Hvorfor, hvorfor ikke?
9. Kjønn og likestilling, syn på likestilling? Hva er likestilling for deg?
10. Familie og likestillingspolitikk, kontantstøtte viktig. Har kontantstøtten vært med på å påvirke ditt valg? Syn på 1-3 åringer i barnehage? Har du barn i barnehage? Fullt eller deltid? Hvorfor?
11. Kjønnroller
 - a) Hva vil det si for deg å være mann, sett i lys av verdier, normer og kultur? Å være kvinne?
 - b) Hvordan er ditt syn på kjønnroller?